บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว
   1.1 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว
   1.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัว
   1.3 ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อเด็กภายในครอบครัว
   1.4 ผลกระทบที่เกิดจากการกระทำรุนแรงภายในครอบครัว
   1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว
2. มาตรการเกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรงภายในครอบครัว
3. ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. สมมุติฐานการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปแล้วว่าครอบครัวมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกของสังคม ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่เล็กที่สุดในการสร้างและรับผิดชอบสมาชิกใหม่ให้มีคุณภาพ ถ้าครอบครัวใดเป็นเอกภาพ ครอบครัวนั้นก็จะมีความสุข สมาชิกในครอบครัวจะมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี มีความไว้วางใจอบอุ่นใจเมื่อได้อยู่กับครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความปรองดอง สมัครสมานสามัคคี ย่อมถือว่าครอบครัวนั้นเป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวมาในข้างต้น เด็กที่อยู่ในครอบครัวนั้นอาจไม่มีความสุข ไม่ได้รับความปลอดภัยหรือไม่ได้รับความอบอุ่นใจจากสมาชิกในครอบครัวและอาจเสี่ยงต่อการถูกสมาชิกในครอบครัวทำร้ายหรือกระทำทารุณหากสมาชิกในครอบครัวเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2541) สรุปความสำคัญของครอบครัวกล่าวคือ 1) ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลกทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัว อันได้แก่ ทารกและเด็ก 2) ครอบครัวดำรงอยู่เพื่อสืบสานวงศ์ตระกูล รวมถึงการใช้ชีวิตทางเพศที่เหมาะสม 3) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและ

บุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน 4) ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกของครอบครัวทุกคนวิถีชีวิตนี้ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรมซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม 5) ครอบครัวตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย จัดหาวัตถุอื่นที่จำเป็นการดูแลยามเจ็บป่วย รวมทั้งการปกป้องบุคคลให้พ้นอันตรายจากภายนอก 6) ครอบครัวให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิก ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีและค่านิยมของสังคม และให้สมาชิกพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละด้าน 7) ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคมครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง กล่าวคือเป็นแหล่งผลิตหรือหารายได้ สำหรับแลกเปลี่ยนและจัดหาสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต 8) ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อกันและกันต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่งซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล และ 9) ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้โดยสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้จะเป็นพลังกลุ่ม / ชุมชน ที่สามารถพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาของตนเองได้

สิรพร ดั้งชัยวัฒนา (2545) พบว่าครอบครัวจะต้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ดีเพื่อทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง บุคคลที่อยู่ในครอบครัวมีความสุข ได้รับความปลอดภัย โดยเฉพาะในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1) ด้านการแก้ไขปัญหา ครอบครัวที่ทำหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ จะมีปัญหามากกว่าครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้ดี อย่างไรก็ดีครอบครัวทั้งสองแบบต่างก็ประสบปัญหายุ่งยากพอกัน ความแตกต่างอยู่ที่วิธีแก้ไข ครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้ดีจะมีวิธีแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ในขณะที่ครอบครัวที่ทำหน้าที่ไม่ดีนั้นมักแก้ปัญหาอย่างไร้ประสิทธิภาพ หรือไม่ได้แก้ปัญหาเลยแต่ปล่อยให้ปัญหาค้างคาอยู่เป็นเวลานานจนเกิดปัญหาอื่นตามมาเป็นลูกโซ่ 2) ด้านการสื่อสาร ครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะสามารถสื่อสารได้ชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ยิ่งการสื่อสารมีความคลุมเครือและอ้อมค้อมมากเท่าใด ครอบครัวก็จะทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่านั้น ผู้ที่สื่อสารอย่างคลุมเครือและอ้อมค้อมจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสื่อกลับมาแบบเดียวกัน ในครอบครัวปกติความสามารถในการสื่อสารแต่ละด้านจะแตกต่างกันไป บางครอบครัวการสื่อสารเกี่ยวกับปัญหาที่ขัดแย้งกันนั้นอาจไม่ชัดเจน และไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย แต่ก็จะเป็นช่วงสั้นๆ และไม่ทำให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด 3) ด้านบทบาท หมายความว่าครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ จะมีการมอบหมายหน้าที่ที่จำเป็นทุกด้านอย่างชัดเจนให้กับบุคคลที่เหมาะสม แต่ครอบครัวที่มีปัญหาจะมีการมอบหมายหน้าที่อย่างไม่เหมาะสมสมาชิกบางคนต้องรับหน้าที่มากเกินไปในขณะที่คนอื่นไม่ได้ทำ

อะไรเลย เช่น ภรรยาต้องทำงานนอกบ้าน ทำงานบ้าน และยังต้องดูแลลูกที่ยังเล็ก ในขณะที่สามีว่างงานและชอบออกไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รวมถึงการดูแลให้สมาชิกรับผิดชอบในบทบาทซึ่งจะต้องสอดคล้องกับของคนอื่นด้วยภารกิจในครอบครัวจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อ มีการมอบหมายหน้าที่อย่างเหมาะสม และมีระบบควบคุมให้สมาชิกของตนปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม และ 4) การตอบสนองทางอารมณ์ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีได้หลายแบบ ทั้งอารมณ์ในภาวะปกติ เช่น อารมณ์รักเป็นสุข และอารมณ์ในภาวะวิกฤติ เช่น กลัว โกรธ เป็นต้น ครอบครัวที่ทำหน้าที่ปกติจะแสดงอารมณ์ได้หลายแบบ แต่ครอบครัวที่มีปัญหามักมีการจำกัดในการแสดงอารมณ์ บางครอบครัวแสดงออกเฉพาะอารมณ์เชิงบวก แต่ไม่สามารถแสดงอารมณ์เชิงลบได้ เพราะกลัวอีกฝ่ายจะไม่พอใจ หรือสะเทือนใจ สมาชิกที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้จะแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างจำกัดและมีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพไปในที่สุด

ภารกิจหรือบทบาทความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นบิดามารดา เป็นกระบวนที่ต้องมีการพัฒนา อาศัยความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการวางแผน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การให้กำเนิดบุตร การเลี้ยงดูและจัดหาสิ่งของต่างๆที่จำเป็นในกระบวนการดูแลบุตร รวมถึงการทะนุถนอมอบรมเลี้ยงดู การปกป้องคุ้มครองป้องกันภัยหรืออันตรายต่างๆ และแนวการแนะนำชี้แนะแนวทางตลอดระยะเวลาในการพัฒนาเจริญเติบโตของเด็กซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เพราะการมีปฏิสัมพันธ์กับพี่น้อง เครือญาติ กลุ่มเพื่อน ครู และบุคคลอื่นๆ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาของเด็กแต่ละคน โดยเป็นผลจากกระบวนการอบรมเลี้ยงดู พฤติกรรมของบิดามารดาในครอบครัวอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ ตามความเหมาะสมและพัฒนาการตามวัยของบุตร เช่นครอบครัวระยะมีบุตรวัยรุ่นเป็นครอบครัวในภาวะปกติระยะหนึ่งแต่มักจะพบปัญหาความขัดแย้งมากมาย ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งกับครอบครัว ดังนั้นการมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการตามวัยของบุตรเพื่อปรับบทบาทการดูแลบุตรให้เหมาะสม สามารถช่วยลดปัญหาช่องว่างระหว่างวัยกับบุตร ภาวิดา พิทักษ์อร่ามวงศ์ (2544) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในระยะยาวของเด็กกล่าวคือ เด็กวัยนี้มีการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็วทั้งลักษณะภายนอกและอวัยวะภายในจึงทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของเด็กด้วย ในเด็กวัยนี้จะมีอารมณ์แปรปรวน หงุดหงิด สับสน อ่อนไหวง่าย อารมณ์ขึ้นๆ ลงๆ ไม่มั่นคง ซึ่งจะมีทุกรูปแบบคือ โกรธ ดื้อดึง ต่อต้าน อิจฉา เป็นต้น ซึ่งอารมณ์ต่างๆเหล่านี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็กเป็นส่วนสำคัญรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว ตลอดจนบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของพรฤดี นิธิรัตน์ (2540) และพรรณี เอื้อวัฒนา (2542) กล่าวถึงอารมณ์ของเด็กวัยนี้ว่าจัดอยู่ในระดับ

ปานกลาง ไม่ดีหรือร้ายจนเกินไป โดยมีลักษณะดังนี้ 1) สามารถรักษาอารมณ์ไว้ได้ดีพอสมควร คือ ไม่โกรธง่ายและหายเร็วนัก 2) เวลาโกรธจะหาทางออกไม่มีพฤติกรรมแบบต่อสู้อาจจะวางแผนแก้แค้นแบบเงียบ ๆ แต่ไม่ทำจริง 3) จะระมัดระวังไม่ให้ผู้อื่นกระทบกระเทือนใจ 4) สิ่งที่กลัวมากที่สุด คือ การไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ไม่ชอบการแข่งขัน ไม่ต้องการเด่นหรือด้อยกว่าเพื่อน 5) ชอบการยกย่องแต่ไม่ชอบการเปรียบเทียบ 6) ต้องการความอบอุ่น มั่นคงในหมู่คณะและครอบครัว 7) เปลี่ยนความรู้สึกเร็วและง่าย เช่น ตอนเช้าอยากทำการบ้าน ตอนบ่ายอยากนอนหรือเล่น 8) บางครั้งทำตัวเป็นใหญ่ แต่บางครั้งก็ไม่กล้าทิ้งความเป็นเด็ก เห็นได้ว่าเด็กวัยนี้มักมีความขัดแย้งด้านอารมณ์ จนในบางครั้งมักเกิดปัญหากับตนเอง ดังนั้นครอบครัวกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้เด็กมีความสุข อารมณ์ดี สามารถปรับตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพราะหากเด็กไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเพียงพอ ถูกทอดทิ้งจากบิดามารดาจะเป็นเด็กที่ไม่มีความสุข กลายเป็นเด็กเงียบขรึม หรือเด็กมีพฤติกรรมที่ต่อต้าน ไม่เกรงกลัวใคร บิดามารดาจึงมีส่วนช่วยให้พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสม

ดังนั้นเห็นได้ว่าบทบาทของบิดามารดาสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่เหมาะสม สามารถสร้างบรรยากาศภายในครอบครัวซึ่งส่งผลต่อสภาวะอารมณ์และพฤติกรรมของบุตร ดังนั้นความต้องการของบุตรไม่ควรจะเป็นรองจากความต้องการของบิดามารดา หน้าที่หนึ่งของบิดามารดาจึงต้องตระหนักถึงบทบาทของตนและพยายามตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของบุตร ดังนี้ 1) ให้ความรักและแสดงการยอมรับกับบุตร บุตรจะรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นสุขและปลอดภัย เมื่อเห็นว่าบิดามารดาแสดงความรักต่อบุตรและมองว่าบุตรมีความสำคัญต่อบิดามารดาไม่ว่าเขาจะเกิดมามีรูปร่างหน้าตาอย่างไร และบิดามารดาควรแสดงความรักต่อบุตรทุกคนโดยเท่าเทียมกัน 2) เปิดโอกาสให้บุตรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ให้บุตรเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมยอมรับฟังความคิดเห็นของบุตร ซึ่งจะทำให้บุตรมีความกล้าแสดงออกและมีสุขภาพจิตที่ดี 3) ยอมรับความแตกต่างของบุตรไม่นำบุตรไปเปรียบเทียบกับคนอื่น พยายามส่งเสริมให้กำลังใจกับบุตรเมื่อมีจุดด้อยกว่าคนอื่น 4) ให้อิสระเมื่อบุตรโตขึ้นและต้องการความเป็นอิสระ บิดามารดาต้องเข้าใจความต้องการของบุตร ไม่ตัดสินใจหรือควบคุมบุตรจนเกินไป เลิกพูดกับบุตรด้วยคำว่า "อย่า" แต่ควรแสดงความคิดเห็นและคอยแนะนำให้บุตรทำในสิ่งที่เหมาะสม และ 5) ให้กำลังใจ ทัศนคติของบิดามารดามีผลต่อการรับรู้เองของบุตร บิดามารดาต้องพยายามสนับสนุนให้บุตรทำกิจกรรมตามความสามารถของบุตร เมื่อทำสำเร็จก็ชมเชยเพื่อทำให้บุตรมีกำลังใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ยากให้ประสบความสำเร็จต่อไป

บทบาทของบิดามารดาดังกล่าว อาจทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทขึ้น โดยเฉพาะบิดามารดา ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางกายและทางจิตใจให้กับบุตรได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการเป็นตัวแปร เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อารมณ์ สังคมของบิดามารดา เมื่อพ่อแม่ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้ไม่ถูกต้องเหมาะสมก็มีผลถึงลูก ลูกอาจจะขาดความมั่นคงทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ พ่อแม่บางคนทำร้ายลูก เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เจตคติและคุณธรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งยึดถือและบุคลิกภาพโดยส่วนรวมของผู้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูทางบ้านและประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลนั้นได้รับตั้งแต่วัยทารกและในวัยเด็ก (สุดสงวน สุธีสร, 2540)

1. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) เป็นปรากฏการณ์ (Phenomenon) การใช้กำลังประทุษร้ายต่ออนามัยจิตใจ ร่างกาย เพศ เสรีภาพหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สมรสหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จนเกิดอันตรายแก่อนามัยร่างกาย เสรีภาพ เพศ จิตใจและชีวิตแก่อีกฝ่ายหนึ่ง สาเหตุสำคัญเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องการอำนาจควบคุมหรือให้ได้การยอมรับอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นการที่ฝ่ายหนึ่งกระทำด้วยการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมหรือให้ได้การยอมรับจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจย่อมถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพแก่ผู้ได้รับผลร้ายโดยตรง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและสังคมโดยส่วนรวมและผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงส่วนใหญ่เป็นเด็กและผู้หญิง (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ, 2546) อย่างไรก็ตามพบว่าความหมายของความรุนแรงในครอบครัวได้มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบดูแลให้ความหมาย เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมการล่วงละเมิด บังคับ ขู่เข็ญ ทำร้ายในรูปแบบต่างๆ ที่กระทำต่อร่างกาย กระทำต่อจิตใจและกระทำการล่วงละเมิดทางเพศ โดยมีการให้ความหมายความรุนแรงภายในครอบครัวไว้หลากหลายและแตกต่างกัน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กภายในครอบครัว ซึ่งผู้กระทำอาจหมายถึงบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ภายในครอบครัวเดียวกัน สอดคล้องกับความหมายของความรุนแรงภายในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นิยามไว้คือ การกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดๆ จนเป็นเหตุให้เด็กเสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจ การกระทำผิดทางเพศต่อเด็ก การใช้ให้เด็กกระทำหรือพฤติกรรมในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้โดยเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัว

การเกิดความรุนแรงภายในครอบครัวมีผู้ได้ทำการศึกษาละพบว่าเกิดจากหลายปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันหาได้เกิดจากปัจจัยใดเพียงด้านเดียว ไม่ว่าจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์ เช่น อำนาจระหว่างบุคคล อิทธิพลจากสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมไปจนถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ จารีตประเพณี ความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้านทั้งด้านบิดามารดา ตัวเด็กเองและสภาพแวดล้อมในสังคม ทำให้ความรุนแรงเกิดขึ้นและไม่หมดไปจากสังคม กระบวนการก่อให้เกิดความรุนแรงบิดามารดาเป็นผู้กระทำมากขึ้น (วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2533) โดยผ่านเข้ามาในการขัดเกลาทางสังคม การกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ การเรียนรู้และการรับรู้ทางสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมในระยะยาว วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุลและคณะ (2546, หน้า 212) จำแนกปัจจัยสาเหตุการก่อเกิดความรุนแรงภายในครอบครัว ดังนี้

1.1 สาเหตุด้านตัวบุคคล ความยากจนหรือการตกงานเป็นปัจจัยกดดันบุคคลให้ก่อความ รุนแรง รวมทั้งประสบการณ์ถูกทำร้ายทุบตี (Physical Punishment) ในวัยเด็ก ทั้งนี้บุคคลที่ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ หรือการตัดสินใจที่ไม่ดีรวมทั้งไม่เห็นคุณค่าตนเอง มีแนวโน้มก่อเหตุความรุนแรงสูง ขณะที่บุคคลที่ด้อยวุฒิภาวะ มีความรู้สึกเก็บกด (Depression) มีความซึมเศร้าเก็บตัวและมีบุคลิกภาพแปรปรวนก้าวร้าว สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับอาชีพ เช่น ลักษณะงานที่ทำ ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงและตัวบ่งชี้แนวโน้มในการก่อเหตุรุนแรงมากกว่าปัจจัยชนชั้นทางสังคมหรือประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเดิมนอกจากนี้คนกลุ่มน้อยบางครั้งถูกกดดันสูง หรือครอบครัวแตกแยกซึ่งอาจมีความสัมพันธ์จากความยากจนย่อมเป็นปัจจัยเสี่ยงแก่การก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน

1.2 สาเหตุด้านครอบครัว ครอบครัวถือเป็นหน่วยทางสังคม โดยมีรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่ เคร่งครัดจึงนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรงได้ โดยทฤษฎีแล้วครอบครัวเกิดขึ้นเพราะความรักและการเกื้อกูลกัน แต่สภาพสังคมมีส่วนกดดันให้โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป และมีส่วนเสริมให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น เช่น แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวที่แยกตัวอยู่ตามลำพัง (Family Isolation) ปราศจากผู้คอยยับยั้งหรือช่วยเหลือ นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องยังพบว่า เด็กที่เห็นเหตุการณ์บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูทำร้ายทุบตีกันบ่อยๆ จำต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองและบำบัดพื้นฟูสภาพจิตใจมิฉะนั้นเมื่อเติบโตขึ้นก็จะทำร้ายทุบตีคู่ครอง เรียกว่าวัฏจักรความรุนแรง (Cycles of Violence) ทั้งนี้ทฤษฎี วัฏจักรความรุนแรงเป็นการอธิบายถึงสาเหตุที่ผู้ใหญ่กระทำรุนแรงเนื่องจากได้เรียนรู้ความรุนแรงจากครอบครัวหรือชุมชนตั้งแต่วันเด็กและเห็นว่าการเรียนรู้ความรุนแรงในครอบครัว

หรือชุมชนระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงก็มีผลแตกต่างกัน กล่าวคือเด็กผู้ชายเรียนรู้ที่จะก่อเหตุรุนแรง (Active Violence) ส่วนเด็กผู้หญิงเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Victim) ดังนั้น เด็กผู้ชายที่เห็นความรุนแรงระหว่าบิดามารดา เมื่อโตขึ้นก็จะกระทำรุนแรงต่อคู่ครองให้บุตรชายเห็น ครั้นเมื่อบุตรชายโตขึ้นก็จะกระทำรุนแรงต่อคู่ครองต่อไปเรื่อย ๆ ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะเห็นมารดาถูกกระทำเมื่อโตขึ้นก็จะให้คู่ครองกระทำรุนแรงแก่ตนให้บุตรสาวเห็น ครั้นเมื่อบุตรสาวโตขึ้นก็เลือกที่จะให้คู่ครองกระทำรุนแรงแก่ตนไปเรื่อยๆ เป็นวัฏจักร ทฤษฎีวัฏจักรความรุนแรงเห็นว่าพฤติกรรมความรุนแรงเกิดจากกระบวนเรียนรู้โดยบังเอิญ ได้เห็นความรุนแรงหรือถูกกระทำความรุนแรงจนเกิดเป็นบุคลิกภาพก้าวร้าวหรือถือเป็นวิถีชีวิต (Norm) ของบุคคลนั้นความรุนแรงในครอบครัวย่อมทำให้สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะเด็กได้เรียนรู้และคุ้นเคย (Acquaintance) กับความรุนแรง

วัลลภ ตังคณานุรักษ์ (2527, หน้า 10-13) สรุปถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงกับเด็กภายในครอบครัวคือ 1) ปัญหาเศรษฐกิจซึ่งส่งผลและสร้างความกดดันในครอบครัว 2) ปัญหาทางจิตใจที่คนในครอบครัวระบายความเกลียดความโกรธแล้วไปลงที่เด็ก 3) ปัญหาทางระบบทุนนิยมที่นายจ้างต้องใช้แรงงานเด็กอย่างหนักเพื่อรายได้ของตนเอง 4) ปัญหาจากการเลี้ยงดูเด็กด้วยทัศนคติที่ผิด

พรฤดี นิธิรัตน์ (2540) ทำการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัว ว่ามีปัจจัยการก่อเกิดทั้งจากการตัวของบิดามารดา ที่เคยได้รับความรุนแรงหรือไม่ต้องการเด็กอย่างมาก หรือมีปัญหาทางจิต หรืออาจเกิดจากตัวเด็กเอง ทั้งนี้โครงสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังส่งผลให้เกิดความรุนแรงภายในครอบครัวได้เช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 ปัจจัยจากบิดามารดา ผู้ปกครอง

1) ประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมของบิดามารดา ในกรณีที่บิดามารดามีประสบการณ์เคยถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองเมื่อครั้งเป็นเด็กไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา ประสบความล้มเหลวในการศึกษากลายเป็นเด็กขาดความสุข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้กลายเป็นคนมีปัญหาด้านบุคลิกภาพ เช่น เป็นคนหงุดหงิด เจ้าอารมณ์และโรคประสาท เป็นต้น ในขณะเดียวกันมักจะเกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว เช่น ความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา ความไม่ลงรอยกันในเรื่องบุตร เป็นต้น จากความยุ่งเหยิงภายในครอบครัวดังกล่าว เป็นมูลเหตุให้บิดามารดามีแนวโน้มเป็นคนก้าวร้าว โมโหร้าย และมีความรู้สึกสิ้นหวัง ในสภาวการณ์เช่นนี้ บิดามารดาจึงมักจะทำโทษบุตรรุนแรง เนื่องจากบิดามารดาถูกเลี้ยงดูมาด้วยวิธีการทำร้าย โดย ปู่ ย่า ตา ยาย เช่นกัน สภาพการเลี้ยงดูเช่นนั้นจึงฝัง

ใจกลายเป็นวิธีการดำรงชีวิต ที่บิดามารดากลุ่มนี้คิดว่าเป็นความถูกต้องที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน เช่นเดียวกันอาจเรียกว่า เป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย

2) บิดามารดาเคยเป็นเด็กมีปัญหามาก่อน ในกรณีที่บิดามารดาเป็นเด็กที่มีปัญหามาก่อน เช่น มีปัญหาทางด้านความประพฤติ มีปัญหาด้านการเรียนรู้ หรือปัญหาทางด้านจิตประสาท เป็นต้น ยังผลให้มีพฤติกรรมเป็นคนก้าวร้าว โมโหร้าย มีความรู้สึกสิ้นหวังและไม่ปลอดภัย มักจะมีพฤติกรรมทำโทษบุตรรุนแรง บิดามารดาที่เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท มักจะมีพฤติกรรมกระทำทารุณกรรมกับบุตรของตนโดยไร้เหตุผล หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้

3) บิดามารดาเชื่อถือโหราศาสตร์ หรือเป็นบุคคลที่งมงายทางไสยศาสตร์ เมื่อมีหมอดูทำนายทายทักว่า บุตรคนนี้เป็นกาลกิณี หรือจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตน หรือในช่วงที่บุตรเกิดเป็นระยะเวลาเดียวกันกับที่บิดามารดาต้องประสบปัญหาในชีวิตครอบครัวเช่น ธุรกิจขาดทุนหรือตกงานก็จะโทษว่าเป็นเพราะบุตรผู้นี้เองที่นำเอาความโชคร้ายมาให้ตนองและครอบครัว ซึ่งกรณีนี้สามารถเห็นได้ชัดเจน เพราะบิดามารดาจะเจาะจงปฏิบัติอย่างเลวร้ายเฉพาะบุตรผู้เคราะห์ร้ายเท่านั้น

4) การมีบุตรในขณะที่บิดามารดาไม่มีความพร้อม เช่น หารายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัวจึงตึงเครียด หรือมีวัยวุฒิ คุณวุฒิไม่เหมาะสม ไม่เข้าใจเด็ก หรือขาดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ดังนั้นบิดามารดาจึงอาจทำร้ายทารุณบุตร เพราะไม่เข้าใจสาเหตุที่บุตรร้องไห้ก่อความรำคาญให้แก่ตน นอกจากนี้ยังมีกรณีที่เป็นบุตรนอกสมรส บิดามารดาไม่ต้องการให้เกิดแต่ไม่ได้ทำแท้ง หรือการทำแท้งไม่ประสบผลสำเร็จ โดยมากมารดามักจะมีความเกลียดชังบุตร บิดามารดามีปัญหาทางจิต ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความกดดันจากชีวิตครอบครัวหน้าที่การงาน และสังคมภายนอก รวมทั้งบิดามารดาบางรายมีสติปัญญาระดับต่ำด้วยพฤติกรรมที่ระบายออกมาจึงตกอยู่กับผู้ใกล้ชิดและบุคคลที่ง่ายต่อการระบาย ก็คือเด็กตัวน้อยๆที่อยู่รอบข้าง

5) การที่บิดามารดาเสพสุราจนมึนเมาไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มักจะมีพฤติกรรมรุนแรงทุบตี และกระทำทารุณกรรมต่อบุตรของตนเสมอ

6) บิดามารดาติดพนัน บุคคลที่ติดการพนันมักจะอารมณ์เครียดและอารมณ์เสียบ่อยๆ ในกรณีที่เสียการพนัน จึงมักกระทำทารุณกรรมบุตรหรือเด็กที่อยู่ในความปกครองของตนเองเสมอ

1.2.2 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ขึ้นอยู่กับว่าสังคมที่เด็กอยู่นั้นจะให้คุณค่าเด็กอย่างไร ซึ่งจะส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติต่อเด็กด้วย

1.2.3 **ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคมนับว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์มาก ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจะเกิดภาวะการตกงาน ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมตลอดจนความแออัดในชุมชนใหญ่ ๆ จะเกิดภาวะกดดันหรือตึงเครียดมาก โอกาสที่บิดามารดาจะใช้อารมณ์กระทำทารุณกรรมบุตรย่อมมีมาก จากปัญหาสังคมเศรษฐกิจของครอบครัว** ดังกล่าว อำนาจบารมีของบิดามารดาจึงขึ้นอยู่กับสถานภาพในสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ บิดามารดาที่ประสบความล้มเหลวเกี่ยวกับสถานภาพในสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ ยังผลให้เกิดปัญหาคือ

1) บุคลิกภาพเผด็จการชอบใช้อำนาจเข้มงวดกับบุตรทำโทษบุตรในลักษณะที่รุนแรงเสมอ ขาดความรอบคอบ และการควบคุมตนเองต่ำ

2) ตั้งเป้าหมายอนาคตของบุตรไว้สูง ชอบใช้อำนาจบังคับ เช่น บังคับให้บุตรเรียนตามที่ตนต้องการ มีความคิดในทางอนุรักษ์นิยม และชอบการแข่งขัน เป็นต้น

จากการศึกษาของกฤตยา แสวงเจริญ (2545) พบว่าปัจจัยด้านชุมชนและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว โดยปัจจัยด้านชุมชน ประกอบไปด้วย

1) การให้คุณค่าความเสียหายจากความรุนแรงในครอบครัวน้อย คนในครอบครัวสามารถควบคุมอารมณ์และการเผชิญหน้าไว้ไม่ไปเผชิญนอกบ้าน เมื่อได้ปลดปล่อยในบ้านแล้วจนกระทั่งอีกฝ่ายตระหนักว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ลดคุณค่าของตนลงและไม่เกิดประโยชน์อะไรที่จะต้องทนต่อไป

2) ประสิทธิภาพของการควบคุมทางสังคมไม่มี ตำรวจ ศาล ไม่เห็นความสำคัญ ไม่รับแจ้ง รับรู้ว่าเป็นเรื่องรองจากคดีอื่น ไม่จับ ไม่อยากทำลายครอบครัว ภรรยาหรือผู้ถูกกระทำก็ไม่เอาเรื่องจริงจังเพราะคงไม่ชนะและมักถูกแนะนำให้อะลุ้มอล่วยเพื่อครอบครัวและทำให้เห็นว่าโครงสร้างสังคม เอื้อให้เกิดความรุนแรง

3) ทัศนคติของสังคมหล่อเลี้ยงความรุนแรง เห็นจากการ์ตูน โฆษณา ภาพยนตร์ เรื่องนิทานของเด็ก และเพื่อนบ้านไม่กล้ายุ่งเรื่องของภายในครอบครัว

4) **คุณค่าความเป็นส่วนตัว ในครอบครัวถือว่ามีส่วนร่วมกันและกันจนละเลยการเคารพคุณค่าความเป็นส่วนตัว**

5) **โครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันของครอบครัว สามีตีภรรยา โดยไม่กลัวว่าตนจะไม่มีเงินใช้ ไม่ต้องจ่ายค่าเสียหาย พ่อแม่ควบคุมเศรษฐกิจของลูกทั้งหมด ภรรยาและลูกหรือแม้กระทั่งผู้สูงอายุหนีไม่ได้เพราะไม่มีเงิน**

ทางด้านปัจจัยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหรืออาจเรียกว่าเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย

1) บรรทัดฐาน (Norm) เป็นรากฐานที่ทุกสังคมต้องมีเพื่อที่จะทำให้สมาชิกของสังคมใช้เป็นแนวทางหรือเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิต บรรทัดฐานทางสังคมมีอิทธิพลต่อบรรทัดฐานของแต่ละครอบครัวที่หมายถึงแนวทางปฏิบัติข้อตกลงร่วมกันระหว่าง พ่อแม่ลูก หรือสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งสังคมหรือครอบครัวคาดหวังว่าแต่ละคนต้องเข้าใจและยอมรับและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

2) ชั้นทางสังคม (Social Class) เป็นตัวบ่งบอกถึงฐานะทางสังคมของครอบครัวนั้นว่ามีฐานะทางสังคมในระดับใด บางครอบครัวอาจเป็นผู้ที่มีฐานะอยู่ในชุมชนแบบชนชั้นสูง บางครอบครัวอาจเป็นสามัญชน แต่บางครอบครัวก็มีฐานะชนชั้นกลางหรือต่ำ ชั้นทางสังคมมีความสัมพันธ์กับบทบาทและหน้าที่ของบุคคลหรือครอบครัว

3) การศึกษา (Education) เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวชี้วัดระดับความรู้ของบุคคล การศึกษาย่อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การดำเนินชีวิต มีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลได้มีโอกาสก้าวหน้า และใช้ความรู้ความสามารถในการก่อประโยชน์ ผู้ที่มีการศึกษาย่อมมีโอกาสผิดพลาดน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาที่ต่ำกว่า เพราะสามารถใช้วิจารณญาณ ความรับผิดชอบที่ดี

4) สถานภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Status) เป็นตัวบ่งบอกฐานะความมั่งคั่งสมบูรณ์ ในแง่ของทรัพย์สินเงินทอง ผู้ที่มีฐานะดี ไม่มีหนี้สินผูกพันไม่มีความวิตกต่อความอดทนอย่างยากแค้นในชีวิตประจำวัน สามารถให้ความสุขด้วยโภคทรัพย์ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกในครอบครัวอย่างทั่วถึง

5) ความเป็นเมืองและชนบท (Urban/Rural) ผู้ที่อาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมมีโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ในแต่ละวัน การเผชิญปัญหาจากสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อภาวะทางจิตใจ ความแข็งกร้าว หรือความอ่อนไหวทางอารมณ์ เพราะความเป็นเมืองและชนบทกำหนดให้บุคคลได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่แตกต่างกัน

6) บทบาททางเพศ (Sex Role) สังคมจะเป็นผู้กำหนดให้เพศชายและเพศหญิงมีหน้าที่แตกต่างกัน ปัจจุบันอาจเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการรณรงค์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่สังคมยังมีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดว่าใครจะทำหน้าที่ หรือมีบทบาทอย่างไร เช่น ใครต้องทำงานนอกบ้าน การเลี้ยงดูบุตร การทำอาหารในครอบครัว

7) อาชีพ (Occupation) การประกอบอาชีพเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดทั้งความสุขและความเครียด อาชีพไม่เพียงแต่มีผลต่อระบบการทำงานของร่างกาย แต่ยังมีผลต่อจิตใจ ระยะเวลาของการทำงาน ประเภทของงาน การเดินทางไปทำงาน หรือความเสี่ยงต่ออาชีพนับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะทางจิตใจและอารมณ์

8) การอพยพเคลื่อนย้าย (Migration) การอพยพเคลื่อนย้ายมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ทั้งทางกายภาพและทางสังคม ความไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความเครียด เพราะแต่ละคนย่อมต้องการความอบอุ่นและการยอมรับจากเพื่อน ผู้ที่ย้ายถิ่นต้องอาศัยเวลาในการปรับตัวเพื่อให้กลมกลืนกับสิ่งใหม่

9) ค่านิยม (Value) ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลได้เลือกสรร เป็นทัศนะต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับการปลูกฝังมาจากครอบครัว สังคม ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ต่อแบบแผนการดำรงอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น การรับรู้ประสบการณ์ส่งเสริมให้บุคคลได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น

10) อำนาจ (Power) สังคมกำหนดให้ผู้ที่มีเพศต่างกัน มีหน้าที่ต่างกัน อำนาจมักจะถูกกำหนดให้แก่ผู้ชาย ซึ่งมีอำนาจครอบงำเพศหญิง สังคมส่วนใหญ่จะยกย่องเพศชาย เนื่องจากเป็นผู้มีพลังด้านกายภาพ

11) โครงสร้างของครอบครัว (Family Structure) ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่หล่อหลอม ให้บุคคลได้เรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิต ครอบครัวที่สมบูรณ์จะทำหน้าที่ทางสังคมได้ดียิ่งกว่าการเรียนรู้จากแหล่งอื่นๆ ครอบครัวได้ทำหน้าที่วางระเบียบให้สมาชิกเพื่อสามารถออกไปเผชิญปัญหากับภายนอก ในทางตรงกันข้ามครอบครัวที่แตกแยก ผู้ที่ทำหน้าที่หลักเป็นพ่อแม่ในการปลูกฝังแนวคิดมีข้อบกพร่องจะสร้างปัญหาให้สมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนสังคมได้

12) เพศ (Gender) เพศถือเป็นตัวกำหนดให้บุคคลได้อำนาจในการควบคุมครอบครัว ซึ่งสังคมส่วนมากให้การยกย่องและมอบอำนาจให้เพศชายเป็นผู้นำและผู้มีอำนาจเต็ม การมีอำนาจและใช้อำนาจหน้าที่ เพศชายเคยได้รับมาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเพศหญิงเริ่มมีบทบาททางสังคมมากขึ้น แต่เนื่องจากเป็นความเคยชินและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เพศชายมักนิยมการมีอำนาจและใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของภรรยาและลูก ผลของความรุนแรงในครอบครัวยังนำสู่โรคเรื้อรัง การติดสารเสพติดและปัญหาสุขภาพจิตของคนในครอบครัวด้วย

การศึกษาเรื่องความรุนแรงต่อเด็กภายในบ้านและครอบครัว (Violence Against Children in Home and Famiy, 2006) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความเครียดหรือความกดดันภายในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก หรือบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นอีกเช่น บุคลิกภาพเฉพาะตัวของเด็ก เช่น พัฒนาการของเด็ก เพศ เป็นต้น และบุคลิกภาพของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เช่น มีอาการป่วยทางจิต มีนิสัยรุนแรง เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือความรุนแรงมีผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

จากการทบทวนวรรณกรรมถึงสาเหตุของการกระทำความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัวพบว่าการก่อเกิดของสถานการณ์ความรุนแรง ในครอบครัวนั้นมาจากหลายปัจจัยและอธิบายได้โดยหลายทฤษฎีควบคู่กันไป ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยที่เกิดจากตัวบุคคลที่อาจเก็บกด กดดัน มีประสบการณ์การถูกทำร้ายทุบตี ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาด้านจิตใจ หรือจะเป็นในเรื่องของวัฏจักรความรุนแรงที่เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยบังเอิญ จนเกิดเป็นบุคลิกภาพความก้าวร้าว หรือเป็นวิถีชีวิตของคนนั้นนอกจากนี้ในเรื่องของความเชื่อ วัฒนธรรม จารีตประเพณีก็ส่งผลต่อการให้คุณค่าเด็ก นำไปสู่การปฏิบัติต่อเด็ก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุของการกระทำความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวมีความเกี่ยวเนื่องกันหลายปัจจัยและทุกประเด็นสาเหตุล้วนสามารถส่งผลต่อเด็กให้ถูกกระทำความรุนแรงได้

3. **ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อเด็กภายในครอบครัว**

การกระทำความรุนแรงต่อเด็ก ในความเป็นจริงนั้นมีทั้งที่มองเห็นชัดเจนเป็นรูปธรรมและมองไม่เห็นเป็นนามธรรม ซึ่งลักษณะการกระทำรุนแรงต่อเด็กนั้นได้มีนักวิชาการกล่าวไว้หลายรูปแบบ ดังที่ พรฤดี นิธิรัตน์ (2540, หน้า 22) วิชา มหาคุณ (2533) และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาไว้สามารถสรุปการกระทำรุนแรงต่อเด็กดังนี้

3.1 **การทารุณหรือทำโทษที่ร่างกาย** (Physical Abuse) การกระทำทารุณทางกาย คือ การใช้ความรุนแรงกับเด็กโดยไม่มีเหตุผลสมควรมักเกิดขึ้นขณะที่ผู้ใหญ่มีอารมณ์ฉุนเฉียวหรือโกรธจัด อาจแสดงออกโดยการจับเด็กโยนการฟาดด้วยมือหรือวัตถุใกล้มือ การเตะหรือการถีบด้วยเท้า นอกจากนี้อาจสังเกตจากร่องรอยในตัวเด็ก เช่น รอยน้ำร้อนลวกหรือไฟไหม้ รอยกัด รอยแตก หรือรอยเขี้ยว เป็นต้น บางกรณีอาจรุนแรงถึงขั้นเด็กเสียชีวิต โดยมากมักจะเกิดจากการทำโทษเฆี่ยนตีรุนแรงเกินไป (Excessive Corporal Punishment) จากการศึกษาทั่วโลกต่างยืนยันได้ว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการทำร้ายร่างกาย (Physical Abuse) ระหว่างบิดามารดากับบุตรเกิดขึ้นทุกสังคมในโลก โดยเด็กเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกทำร้ายร่างกาย

ประมาณปีละ 100,000 - 200,000 คน ส่วนเด็กไทยถูกบิดามารดาทำร้ายร่างกายรุนแรงประมาณร้อยละ 6.6 เป็นต้น การกระทำรุนแรงต่อกาย เมื่อเกิดขึ้นมักจะเกิดซ้ำมีแนวโน้มขยายความรุนแรงและความถี่ของการกระทำเพิ่มขึ้น ลักษณะการใช้กำลังทำร้ายแก่กาย เช่น

3.1.1 ใช้กำลังกายผลัก ตบ ตี ชก เตะ

3.1.2 มัด ผูก กักขัง

3.1.3 ใช้กำลังทำร้ายจนเป็นแผลถลอก ฟกช้ำ เลือดออก รอยเจาะ รอยแตก รอย ไหม้ รอยขีด ขูด ข่วนต่อร่างกาย

3.1.4 ใช้กำลังเค้นคอ บีบคอ

3.1.5 ใช้กำลังดึงผม กระชากผม จับผมหรือแขน ขา ลาก

3.1.6 ใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย

3.1.7 ใช้กำลังทำร้ายหรือทำให้เสียหายซึ่งสัตว์เลี้ยงหรือทรัพย์สินของอีกฝ่าย

3.2 **การทารุณทางจิตใจ** (Emotional Abuse) ปัญหานี้พบได้ทั่วไปในเด็กมาจากครอบครัวที่ใช้ความรุนแรงในระดับต่างๆ เป็นการแสดงด้วยวาจา หรือกิริยาท่าทางต่อเด็ก (Verbal Assault) เช่น การด่า การตวาดด้วยเสียงอันดัง การดูถูกเหยียดหยาม และการประณาม เป็นต้น บรรยากาศเหล่านี้ล้วนทำให้เด็กตกอยู่ในภาวะถูกกระทำทารุณกรรมทางอารมณ์และจิตใจการทารุณทางจิตใจอีกสภาพหนึ่งคือ การที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลยหรือเพิกเฉยต่อเด็ก ไม่แสดงความรักตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของเด็ก มีผลให้เด็กเกิดความว้าเหว่ รู้สึกว่าตนเองขาดคนรักคนต้องการ ไม่มีค่าและไม่มีความมั่นคง ในภาวะเช่นนี้อาจมีผลรุนแรงต่อเด็ก การกระทำทารุณกรรมจิตใจที่ไม่ถือว่าเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย แต่ต้องมีลักษณะเป็นการกระทำบ่อยๆ เช่น การดุด่า ขู่ตะคอก มองด้วยสายตาที่ไม่ เป็นมิตร ขู่บังคับให้กระทำในสิ่งที่เด็กไม่ชอบ เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจิตใจมัก จะมีพฤติกรรม ถดถอยขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าติดต่อสมาคมกับผู้อื่น ไม่กล้าเข้าบ้านหรือเบื่อบ้าน ปรับตัวยาก (Rigid in Conforming to Instruction)

การกระทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจ เป็นการก่อให้เกิดความกลัว หรือความรู้สึกไร้ค่าทั้งนี้สามารถเกิดได้หลายรูปแบบเช่น

3.2.1 ขู่เข็ญจะทำอันตราย

3.2.2 ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยว

3.2.3 จำกัดไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่ความเป็นอยู่

3.2.4 ข่มขู่ ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้า ไร้เกียรติ ดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ต่ำต้อย ปฏิบัติต่อเหมือนทาส

3.2.5 การเรียกขานด้วยคำไม่เหมาะสม วิพากษ์วิจารณ์ในทางเสียหาย ดูถูกดูแคลน

3.2.6 แกล้งปล่อยทิ้งให้อีกฝ่ายตกอยู่ในที่น่าจะเกิดอันตราย

3.2.7 ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ

3.3 **การปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ** (Physical Neglect) หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ไม่ให้อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาสุขภาพ การให้การศึกษา และการคุ้มครองป้องกันภัยอย่างเพียงพอ เด็กถูกทอดทิ้งปล่อยปละละเลยนี้จะพบได้ทั้งในครอบครัวที่ฐานะยากจนและฐานะร่ำรวย เนื่องจากเป็นการสะท้อนนิสัยความเกียจคร้าน และความไม่เอาใจใส่ของผู้ใหญ่ ซึ่งพบได้ในทุกชนชั้น การทอดทิ้งไม่ถือเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวและร่างกาย แต่เป็นการกระทำที่ละเลยไม่เอาใจใส่ มีลักษณะกระทำบ่อยครั้ง การทอดทิ้งหรือละเลยไม่เอาใจใส่ (Neglect) มีความหมายต่างกับการละทิ้ง (Abandon) เพราะการละทิ้ง หมายถึง เด็กที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้งไว้ในที่ต่างๆ เช่น ในโรงพยาบาลหรือที่สาธารณะ แต่การทอดทิ้ง หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้มีภาระหน้าที่ดูแลเด็ก ละเลยไม่เอาใจใส่ในการเลี้ยงดูให้ข้าวปลาอาหารไม่เพียงพอ ไม่ให้ที่อยู่อาศัยหรือเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ หรือไม่สนใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก หรือกรณีปล่อยปละละเลยเด็กให้ไปในที่ต่างๆ ที่ไม่ปลอดภัย เช่น บริเวณการก่อสร้าง หรือกรณีขังเด็กให้อยู่บ้านตามลำพัง พฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นการกระทำทารุณกรรมเด็กเช่นกัน

3.4 **เด็กถูกกระทำละเมิดสิทธิทางเพศ** (Sexual Abuse) เป็นกรณีที่เด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน (Interfamilial) เช่น บิดามารดา ญาติใกล้ชิด พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดามารดากัน รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้อุปการะเด็กกระทำต่อเด็กที่อยู่ในความปกครองของตน การล่วงเกินทางเพศแม้เพียงขั้นกระทำอนาจารแก่เด็ก หรือเป็นการกระทำระหว่างเพศชายต่อเพศชาย หรือเพศหญิงต่อเพศหญิงก็ถือว่าเป็นการกระทำทารุณกรรมเด็กเช่นกัน ในครอบครัวการกระทำความรุนแรงทางเพศต่อเด็กในครอบครัว โดยจารีตประเพณีเกือบทุกประเทศในสังคมทั่วโลกห้ามการล่วงละเมิดทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร "อินเซสท์" (Incest) แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็เกิดในทุกสังคมและเป็นความรุนแรงที่ยากแก่การค้นพบเพราะผู้กระทำล่วงละเมิดทางเพศโดยมากจะเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น บิดา บิดาเลี้ยง พี่ชาย ลุงหรือญาติใกล้ชิด การล่วงละเมิดมักจะเกิดขึ้นซ้ำๆ กว่าจะมีการค้นพบหรือมีการค้นพบการล่วงละเมิดก็มักจะถูกปกปิดเพื่อรักษาชื่อเสียงของครอบครัวหรือไม่ก็โทษว่าเด็กเป็นต้นเหตุของปัญหา ประมาณร้อยละ 40 ถึง 60 เด็กผู้หญิงอายุ 15 ปี หรือต่ำกว่าถูกล่วงละเมิดทางเพศจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวเกิดขึ้นเกือบทุกสังคม มีการศึกษาในประเทศ

HQ
809.3
.T3
ท364ม
2551

- 3 ต.ค. 2551
1 42 Sasu:
25
สำนักหอสมุด

เนเธอร์แลนด์พบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว (Incest) มากถึงร้อยละ 45 และจะเป็นเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย (Innocenti Digest No. 6- Domestic Violence) นอกจากนี้จากรายงานของ U.S. Department of Health and Human Service ในปี 1997 ประมาณว่าเด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ประมาณปีละ 130,00 คน ส่วนประเทศไทยเด็กถูกล่วงละเกินทางเพศโดยบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวร้อยละ 0.2 เป็นต้น

3.5 **การฆาตกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว** การฆ่ากันตายระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด การฆ่าเด็กโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณว่าปีละ 2,000 ราย จากรายงานของ U.S. Department of Health and Human Service ปี 1997 และปรากฏจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ที่มูลนิธิเพื่อนหญิงสำรวจพบว่า เด็กถูกมารดาฆ่าในปี 2543 จำนวน 6 ราย ปี 2544 จำนวน 9 ราย ถูกบิดาฆ่าในปี 2543 จำนวน 4 ราย และในปี 2544 จำนวน 13 ราย นอกจากนี้ยังมีกรณีลูกฆ่าบิดาหรือมารดาอีกแต่จำนวนไม่มากนัก ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่นำไปสู่การฆ่ากันตายระหว่างคู่ครองและบิดามารดากับบุตรได้พอสมควร

4. **ผลกระทบที่เกิดจากการกระทำรุนแรงภายในครอบครัว**

ผลกระทบที่เกิดต่อเด็กจากการใช้ความรุนแรงของบุคคลภายในครอบครัวนั้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือจิตใจ ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบในระยะยาว ผลกระทบของผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จึงไม่ต่างจากผลกระทบของเหยื่อในคดีอาชญากรรมทั่วๆไป ทั้งนี้เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงอาจได้รับผลกระทบถูกทำร้าย ทุบตี ซึ่งเด็กที่ได้รับความรุนแรง ย่อมมีผลต่อสุขภาพกาย และจิตใจ เช่น เจริญเติบโตช้ากว่าปกติน้ำหนักตัวลด มีปัญหาการกิน ปัญหาการนอน ปัญหาการเรียน ปัญหาด้านการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ปัญหาด้านความประพฤติ ตลอดไปจนถึงการฆ่าตัวตาย ทั้งนี้ ภาวิดา พิทักษ์อร่ามวงศ์ (2544, หน้า 14-16) และวิชา มหาคุณ (2533) ได้ทำการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัวไว้ดังนี้

4.1 ผลกระทบต่อเด็ก

4.1.1 **ปัญหาและพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก ซึ่งเกิดจากการถูกกระทำรุนแรงทางร่างกายโดยการลงโทษเมี่ยนตี ทำร้ายร่างกาย บางรายอาจรุนแรงถึงแก่ชีวิต การใช้ความรุนแรงทางร่างกายจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเด็กได้ในทันที เช่น การหวาดผวาและอาการทางประสาทอื่น ๆ นอกจากนี้การที่เด็กถูกทารุณทางร่างกายจะปรากฏบาดแผลตามเนื้อตัวและผิวหนัง เช่น รอยช้ำ รอยไหม้ รอยข่วน บวม มีการกระทบกระเทือนทางสมองได้แก่อาการชัก เลอะเลือนหรือการพัฒนาการชะงักไป เช่น ขนาดของศีรษะเติบโตช้ากว่าปกติ มีการกระทบกระเทือนต่อ

อวัยวะภายใน ได้แก่ อาการช็อค อาการปวดในท้อง อาการอืดบวมหรือเลือดออกภายใน มีการบาดเจ็บของกระดูก อาการบวมและเจ็บปวดเมื่อมีการเคลื่อนไหว

4.1.2 ปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ของเด็ก ซึ่งเกิดจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการทำร้ายทางจิตใจนั้นสามารถส่งผลต่อการพัฒนาทางอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญาของเด็ก เช่น ทำให้เด็กรู้สึกว่าขาดความรัก ความอบอุ่น ว้าเหว่ ไม่มีค่าต่อคนอื่น ส่งผลให้เป็นคนเก็บตัว เก็บกด เซื่องซึม ไม่พูดจากับใคร บางครั้งอาจก้าวร้าว หงุดหงิดต่อต้านรุนแรงกับผู้ใหญ่ ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่แสดงปัญหาทางอารมณ์ที่ผิดปกติอื่นๆ เช่น การใช้สารเสพติด การเป็นอันธพาล การหนีออกจากบ้าน เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดามารดาจะมีบุคลิกภาพก้าวร้าว ชอบทะเลาะวิวาทกับพี่น้องและคนอื่นที่อ่อนแอกว่า

4.1.3 ปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กในระยะยาว การที่เด็กถูกกระทำรุนแรงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะสะสมให้เด็กเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรง ใช้กำลังกายในการตัดสินแทนที่จะใช้เหตุผล มีผลให้เด็กกลายเป็นคนต่อต้านสังคม นิสัยก้าวร้าว อาจจะกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม ซึ่งกลายเป็นปัญหาต่อสังคมในอนาคตได้

เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะพัฒนาด้านบุคลิกภาพไปในทางก้าวร้าวชอบทะเลาะวิวาทกับพี่น้องหรือบุคคลที่ด้อยกว่าในครอบครัวและเพื่อนนอกบ้าน มีปัญหาด้านความประพฤติ เช่น สูบบุหรี่ กัญชา ดื่มสุรา เที่ยวเตร่ หนีออกจากบ้าน เร่ร่อน จรจัดและมีแนวโน้มกระทำความผิดสูง นอกจากนี้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมมักมีทัศนคติไม่ดีต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ต่อสภาพครอบครัวและสังคม มักแสดงออกด้วยการประชดตัวเอง โดยประพฤติเกเร เสียหาย ต่อต้านและปฏิเสธการใช้อำนาจทำโทษเมี่ยนตีบุตรของบิดามารดาโดยขาดเหตุผลหรือใช้อารมณ์ ที่สำคัญคือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมมีทัศนคติและบุคลิกภาพก้าวร้าว

4.2 **ผลกระทบต่อครอบครัว**

ครอบครัวที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัว จะไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ เพราะสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวถูกทำลาย ครอบครัวไม่มีความสงบสุข เหินห่าง ขาดความสามัคคี และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความแตกร้าว ครอบครัวลักษณะนี้จะไม่สามารถดำเนินอยู่อย่างปกติในสังคมได้ ระบบครอบครัวขาดความสมดุล ในที่สุดก็จะแตกสลายและแยกทางกันไป เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดามารดามักหนีออกจากบ้าน เพราะไม่ต้องการอยู่ในครอบครัวที่ไม่มีความสุข ความสูญเสียอันเนื่องมาจากความรุนแรงในครอบครัวนั้นส่งผลต่อครอบครัวอย่างมหาศาล เช่น ลูกกลายเป็นฆาตกรฆ่าพ่อของตนเอง แม่กลายเป็นฆาตกรฆ่าลูกของตนเอง พ่อกลายเป็นอาชญากรด้วยคดีข่มขืนลูกของตนเอง ลูกกลายเป็นก้าวร้าว มีปัญหา (เมทินี พงษ์เวช และสุธีรา ทอมสัน วิจิตรานนท์, 2543)

4.3 ผลกระทบต่อสังคม

4.3.1 การใช้ความรุนแรงในครอบครัว เช่น การทะเลาะวิวาท ด่าทอ ทุบตี ขว้างปาสิ่งของ ก่อความรำคาญ รบกวนเพื่อนบ้าน และความสงบสุขของชุมชน

4.3.2 ปัญหาเด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้งซึ่งเกิดจากครอบครัวแตกแยก ทำให้ภาพลักษณ์ของสังคมและประเทศชาติไม่ดี ขาดการพัฒนา และเด็กเร่ร่อนยังกลายเป็นผู้ที่สร้างปัญหาให้กับสังคมและคนในสังคม ทำให้รัฐสูญเสียทรัพยากรบุคคล ขาดอนาคตของชาติที่เป็นคนดีของชาติ และเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหามาก

จากการศึกษาของวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ (2546) พบว่า เด็กที่ประสบเหตุการณ์ความรุนแรงบ่อยๆ จะซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงเมื่อเติบโตขึ้นจะแก้ปัญหาด้วยวิธีรุนแรงทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวเสมอ ส่วนเด็กผู้หญิงที่เห็นมารดาถูกทำร้ายทุบตีบ่อยเด็กจะเรียนรู้และยอมรับสภาพความรุนแรงของชีวิตสมรส เมื่อเติบโตมีคู่สมรสก็จะยอมให้คู่ครองทำร้ายทุบตี เมื่อเร็วๆนี้มีการศึกษาของมหาวิทยาลัย 4 แห่งในประเทศอังกฤษเพื่อดูว่าเด็กและ วัยรุ่นมองภาพของความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร เด็กเหล่านั้นสามารถอยู่กับความรุนแรงในครอบครัวและเอาชนะได้อย่างไร โดยการศึกษาจากเด็ก 1,395 คน อายุระหว่าง 8-16 ปี พบว่า

1) เด็กระดับมัธยมต้นส่วนใหญ่และกว่าครึ่งของเด็กระดับประถมต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว อะไรทำให้เกิดและจะหยุดได้อย่างไรพอๆกับต้องการจะรู้ว่าทำไมจึงเกิดขึ้น

2) เด็กที่อยู่กับครอบครัวที่มีความรุนแรงสามารถเอาชนะได้หลายแนวทางนับตั้งแต่การรักษาตนเองให้ปลอดภัยและพยายามปกป้องมารดาและพี่น้อง ขอความช่วยเหลือโดยตรง เช่น การเรียกตำรวจ

3) เด็กส่วนใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงบอกว่า นักวิชาชีพยกเว้นเจ้าหน้าที่บ้านพักฉุกเฉินมักไม่สนใจและเชื่อเขา เด็กต้องการให้ฟังเขาบ้างและให้เขามีส่วนร่วมการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขา เขาต้องการความช่วยเหลือ ต้องการความเข้าใจและความปลอดภัยที่จะอยู่กับมารดาและต้องการของใช้ส่วนตัว รวมทั้งสัตว์เลี้ยงรอบ ๆ เขา

กรณีดังกล่าวเป็นการวิจัยที่เน้นศึกษาความคิดเห็นของเด็กและวัยรุ่น พบว่า เด็กมิได้อยู่เฉยๆ หรือตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงดังที่คนทั่วไปเข้าใจ แต่ปรากฏว่าเด็กเกือบทุกวัยจะมีปฏิกิริยาตอบโต้และหาวิธีเอาชนะสภาวะความรุนแรงที่ตนเองเผชิญเกินกว่าอายุของเด็ก

นอกจากนี้ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2545) ได้ศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมแล้วพบว่าปัญหาความรุนแรงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีผู้พิการและถึงแก่ความตายเป็นจำนวนมากในประเทศสหรัฐอเมริกา จนศูนย์ส่งเสริมสุขภาพและการศึกษา (The Center for Health Promotion and Education) และศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ (The Center for Disease Control) ได้นำเทคนิคการศึกษาทางระบาดวิทยา (Epidemiology Technique) มาทำการศึกษาปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็ก ปัญหาการฆ่าเด็กและปัญหาการฆ่าตัวตาย (Suicide) โดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 นักวิชาการที่ทำการศึกษาปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กเป็นปัญหาสุขภาพสำคัญ (Serious Public Health Problem) ทั้งนี้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมเกิดผลกระทบหลายประการ เช่น ด้านชีวิตร่างกายเด็กที่ถูกทารุณกรรมอาจถึงแก่ความตายหรือพิการด้านสติปัญญา (Cognitive) ด้านอารมณ์ (Emotional) และด้านความประพฤติ (Behavioral) โดยแยกเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบด้านชีวิตร่างกาย

ในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏว่า ในปี ค.ศ. 1992 ประมาณว่ามีเด็กถูกทำร้ายร่างกาย 211,000 คน ถูกล่วงเกินทางเพศ 128,000 คน ในจำนวนนี้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายไม่ต่ำกว่า 1,200 คน และหน่วยงาน U.S. Department of Health and Human Services รายงานว่า ในปี ค.ศ. 1997 มีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายไม่ประมาณ 2,000 คน ส่วนประเทศไทยสถิติเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายยังไม่มีการรวบรวมแต่แต่คาดว่าในแต่ละปีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมและถึงแก่ความตายมีจำนวนมาก ส่วนเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจนพิการเชื่อว่ามีจำนวนไม่น้อยเช่นกันแต่ไม่มีสถิติที่นำมาแสดงให้เห็นได้

1.1) เด็กที่มีกลุ่มอาการภายหลังถูกกระทำทารุณกรรม Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะเกิดกลุ่มอาการภายหลังถูกทำร้าย Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) สามารถแยกกลุ่มอาการ PTSD เป็นสองชนิด คือ "Type I" กลุ่มอาการ PTSD ที่เกิดผลระยะสั้นส่วนมากจะเกิดจากการถูกกระทำทารุณกรรมไม่รุนแรงและไม่ต่อเนื่อง เช่น ถูกข่มขืนครั้งเดียว ถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกลงโทษเฆี่ยนตีอย่างแรง กลุ่มอาการ PTSD แบบ Type I ไม่ซับซ้อนสามารถเยียวยาแก้ไขได้ไม่ยาก ส่วนอีกแบบคือ "Type II" เป็นกลุ่มอาการ PTSD ที่เกิดผลระยะยาวและยากแก่การแก้ไขเยียวยาเป็นผลจากเด็กถูกกระทำทารุณกรรมรุนแรงและต่อเนื่องจนเกิดอาการเรื้อรัง (Chronic Victimization) เช่น เด็กถูกล่วงเกิน

ทางเพศเป็นระยะเวลานานหรือถูกทำร้ายทุบตีบ่อยจนมีอาการของเด็กถูกทำร้ายทุบตี (Battered Child Syndrome) แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มอาการ PTSD จะเกิดกับเด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป แม้จะเกิดเหตุการณ์ถูกกระทำทารุณกรรมคล้ายกัน จากรายงานของสถาบันกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ (The National Institute of Justice) ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1997 ปรากฏว่าเด็กอายุระหว่าง12-17 ปี ประมาณ 1.8 ล้านคน ถูกล่วงเกินทางเพศ ประมาณ 3.9 ล้านคนถูกทำร้ายทุบตี และประมาณเกือบ 9 ล้านคน เห็นเหตุการณ์ความรุนแรง มีประมาณ 2 ล้านคน ที่เกิดอาการ PTSD และมากกว่า 1 ล้านคนที่กำลังมีอาการ PTSD ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งมีปัญหาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและความประพฤติ เยาวชนประมาณ 3.4 ล้านคน เกี่ยวข้องกับสุราและยาเสพติด เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมประมาณ 23.4% หายจากอาการ PTSD และประมาณ 14.8% ยังมีอาการ PTSD เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่เคยถูกกระทำทารุณกรรมอยู่ระหว่าง 10.8 และ 4.5 ตามลำดับ

1.2) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีปัญหาด้านพฤติกรรมและกระทำความผิด ในปี ค.ศ. 1992 สถาบันกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ (The National Institute Justice) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่รายงานผลการศึกษาเรื่องวัฏจักรของความรุนแรง (The Cycle of Violence) โดย แคธี สพาท์ซ ไวดอม (Cathy Spatz Wisdom) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย Hindelang Criminal Justice Research Center ของมหาวิทยาลัยอัลบานีแห่งมลรัฐนิวยอร์คได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมกับการก่ออาชญากรรมรุนแรงในเวลาต่อมา จากการศึกษาพบว่า เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมหรือถูกทอดทิ้งจะถูกจับกุมในข้อหากระทำผิด (juvenile) มากเท่าๆกับผู้ใหญ่ก่ออาชญากรรมร้ายแรง โดยเด็กกระทำความผิดขณะที่อายุยังน้อยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยถูกกระทำทารุณกรรมถึงสองเท่าและถูกจับบ่อยครั้งกว่า และยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยถูกกระทำทารุณกรรมในขณะที่เป็นเด็กผ่านมาแล้วเป็นเวลา 20 ปี พบว่า มีผลกระทบในระยะยาว เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิต ปัญหาด้านการศึกษา มีปัญหาติดสุราและยาเสพติดและปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ต่อมาปี ค.ศ. 1997 สถาบันกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ (The National Institute of Justice) ได้เผยแพร่ผลการวิจัยเรื่อง ความรุนแรงและผลของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง (Prevalence and Consequences of Child Victimization) ทำการวิจัยโดย ดีน คิลแพทริค และ เบนจามิน ซอนเดอร์ส (Dean Kilpatrick and Benjamin Saunders) ศูนย์วิจัย The Crime Victims Research and Treatment Center-Medical ของมหาวิทยาลัยเซาว์คาโรไลนา (University of South Carolina) ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ตกเป็น

เหยื่อของความรุนแรงมีความเสี่ยงสูงที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพจิต มีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับสุรา ยาเสพติดและกระทำความผิดสูงกว่าเด็กที่ไม่เคยตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง

ผลการศึกษาของวิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2533) เรื่องผลกระทบของเด็กถูกกระทำทารุณกรรม : มาตรการป้องกันแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี พบว่า

1) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะพัฒนาด้านบุคลิกภาพไปในทางก้าวร้าว ชอบทะเลาะวิวาทกับพี่น้องหรือบุคคลที่ด้อยกว่าในครอบครัวและเพื่อนนอกบ้าน มีปัญหาด้านความประพฤติ เช่น สูบบุหรี่ กัญชา ดื่มสุรา เที่ยวเตร่ หนีออกจากบ้าน เร่ร่อน จรจัด และมีแนวโน้มกระทำความผิดสูง ลักษณะความผิดที่กระทำไม่มีความแตกต่างระหว่างเด็กถูกกระทำทารุณกรรมและเด็กไม่เคยถูกกระทำทารุณกรรม

2) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมมีทัศนคติไม่ดีต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ต่อสภาพครอบครัวและสังคมและมักแสดงออกด้วยการประชดตนเอง โดยประพฤติตนเกเร เสียหาย หรือหนีออกจากบ้าน

3) เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมมีทัศนคติต่อต้านและปฏิเสธการใช้อำนาจทำโทษเฆี่ยนตีบุตรของบิดามารดาโดยเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีทัศนคติและบุคลิกภาพก้าวร้าว

ผลการศึกษาดังกล่าวก่อให้เกิดทฤษฎีประสบการณ์ฝังใจ (Significant Experiences) โดยมีสาระสำคัญ คือ ผู้ที่ได้รับความรุนแรง เช่น ถูกทำร้ายทุบตี (Being Beaten) จะเป็นประสบการณ์ฝังใจ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติด้านความรุนแรงและกำหนดบทบาทของตน (Role Taking) ในเชิงก้าวร้าว โดยเฉพาะความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวผู้ที่ได้รับความรุนแรง (Victimizer) โดยเฉพาะเด็กจะคุ้นเคยและซึมซับความก้าวร้าวได้

นอกจากนี้จากการศึกษาของ Bandura และ Walters (1963) โดยศึกษาจากเยาวชนชายจำนวน 52 คน อายุระหว่าง 14-17 ปี พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งมีพฤติกรรมก้าวร้าวและทำลาย (Aggressive Destructive Behaviors) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์แนะแนวของเด็กเมื่อศึกษาประวัติความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Intra-Family Relationship) ของเยาวชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวพบว่า บิดามารดาใช้วิธีการอบรมที่รุนแรง เช่น การลงโทษเฆี่ยนตีรุนแรงและตัดสิทธิประโยชน์ที่เด็กควรจะได้

ในการศึกษาผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบที่เกิดต่อเด็กจากการใช้ความรุนแรงของครอบครัว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรง สรุปเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) ผลกระทบทางร่างกาย เช่น อาการหวาดผวา เจ็บปวด บาดเจ็บเจริญเติบโตช้า อักเสบติดเชื้อกรณีถูกละเมิดทางเพศ ปรากฏบาดแผลตามร่างกายและผิวหนัง

2) ผลกระทบทางจิตใจ เช่น ซึม เฉยเมย ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม รู้สึกคับข้องใจ หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย ก้าวร้าวดื้อรั้น รู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง มีปัญหาการปรับตัว ไม่เป็นมิตรกับคนรอบข้าง มีปัญหาผลการเรียนต่ำ รู้สึกขาดความรัก หวาดระแวง วิตกกังวล เกลียดชังบิดามารดา

3) ปัญหาทางพฤติกรรมในระยะยาว บุตรที่ถูกกระทำรุนแรงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะสะสมและเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรง ใช้กำลังกายในการตัดสินแทนการใช้เหตุผล กลายเป็นคนต่อต้านสังคม นิสัยก้าวร้าว อาจจะกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม

ทั้งนี้ผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวมีความกว้างและลึก กล่าวคือ มีผลกระทบต่อสุขภาพ อนามัย ร่างกาย เพศ จิตใจและชีวิตของผู้ที่ได้รับความรุนแรงโดยตรงและบุคคลรอบข้างโดยเฉพาะบุตรที่ยังเยาว์วัย กระทบต่อศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาตนเองในทุกด้าน ทั้งยังมีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่ารักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูจิตใจ ค่าใช้จ่ายระหว่างรักษาพยาบาล การขาดรายได้เนื่องจากต้องหยุดงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสูญเสียทางเศรษฐกิจอันมิใช่ตัวเงิน เช่น สูญเสียสมรรถภาพทางร่างกาย ด้อยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทำให้รายได้ลดลงหรือต้องออกจากงาน ทำให้ครอบครัวแตกแยกมีผลกระทบต่อบุตรโดยตรง ประการสุดท้าย ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น ทำให้รัฐต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจทั้งผู้ถูกกระทำ (Victim) และผู้กระทำ (Perpetrator) กระบวนการยุติธรรมที่ต้องเข้าคุ้มครองป้องกันตลอดจนกระบวนการทางสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้สูญเสียศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างองค์รวม โดยครอบคลุมถึงการแนะนำสั่งสอน ฝึกฝน ที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ และการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของ

เด็กทั้งกายและใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี อารมณ์แจ่มใส มีสัมพันธภาพดีกับผู้อื่น ซึ่งการที่เด็กจะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างองค์รวมได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักสำคัญ 2 ประการ คือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนับเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก ทั้งนี้การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก การถ่ายทอดวัฒนธรรม ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และความหวังของสังคม ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาที่ดีอย่างรอบด้านคือ กาย ใจ สังคม และปัญญา (ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และปราณี สุทธิสุคนธ์, 2550)

ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู มีอยู่หลายลักษณะทั้งการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม (ทรงสุดา หมื่นไธสง, 2545) ดังนี้

5.1.1 การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม

1) การเลี้ยงดูแบบปกป้องทะนุถนอมมากเกินไป มักส่งผลให้เด็กกลายเป็นคนที่ไม่กล้าคิดไม่กล้าตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดเวลา เพราะไม่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

2) การเลี้ยงดูแบบตามใจจนเกินขอบเขต ทำให้เด็กเป็นคนเห็นแก่ตัวและเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ชอบตำหนิคนอื่นและปรับตัวยาก

3) การเลี้ยงดูแบบวิตกกังวล พบในบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่เคยได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีและกลัวเด็กจะเป็นเหมือนตนเอง ส่งผลให้เด็กกลายเป็นคนขี้กังวลใจ

4) การเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน บิดามารดาผู้ปกครองที่คาดหวังในตัวเด็กมากและตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้เด็กทุกอย่างทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้สึกว่าต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดและรู้สึกมีปมด้อยเมื่อทำอะไรแล้วไม่ประสบความสำเร็จ

5) การเลี้ยงดูแบบไม่คงเส้นคงวา ทำให้เด็กเกิดความสับสนไม่รู้ว่าบิดามารดาผู้ปกครองจะปฏิเสธตนอย่างไร ส่งผลให้เด็กกลายเป็นคนดื้อ เอาแต่ใจตัวเอง มีพฤติกรรมก้าวร้าว

6) การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละทอดทิ้ง พบในบิดามารดาที่อายุน้อยไม่พร้อมในการแต่งงานและการมีลูกหรือมีฐานะไม่ดี เด็กมีความพิการ มีความเจ็บป่วยหรือมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ไม่เอาใจใส่เด็กกลายเป็นคนก้าวร้างหยาบคายและกลายเป็นอันธพาล

5.1.2 การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม มีดังนี้

1) การอบรมเลี้ยงดูแบบเสริมแรงบวก โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องสร้างกฎเกณฑ์การปฏิบัติต่อเด็ก เมื่อเด็กปฏิบัติได้แล้วจึงให้การเสริมแรงซึ่งการเสริมแรงอาจเป็นวัตถุสิ่งของร่วมกับการแสดงความรัก ความพึงพอใจของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมนั้นจนเป็นนิสัย

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเสริมแรงลบและการลงโทษ คือลักษณะที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองทำในสิ่งที่เด็กไม่พอใจหรือถอดถอนสิ่งที่เด็กพึงพอใจ เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่ต้องการเพื่อเป็นการหยุดพฤติกรรม อาจเป็นเพียงการมองด้วยสายตาหรือโบกมือแสดงความไม่พอใจ การไม่ยอมรับไม่ควรใช้การลงโทษเด็กเพราะแม้ว่าการลงโทษจะเป็นวิธีที่หยุดยั้งพฤติกรรมที่ได้ผลดีที่สุด แต่ผลอาจกระทบต่อเด็ก ได้แก่การเกิดการคับข้องใจโดยเฉพาะการลงโทษที่ไม่อาจอธิบายเหตุผล หนีออกจากบ้าน มีพฤติกรรมก้าวร้าวเนื่องจากเก็บกดทางอารมณ์ หรือเด็กเลียนแบบและทำตามกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมรุนแรงเมื่อโตขึ้นและกลายเป็นอาชญากร ดังนั้นการเสริมแรงลบควรใช้ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ หรือเมื่อใช้วิธีอื่นไม่ได้ผลแล้ว

3) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ตัวแบบ คือ ลักษณะที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้ปฏิบัติเลียนแบบตาม จนกลายเป็นบุคลิกภาพของเด็กที่เห็นเด่นชัดที่สุด ได้แก่ กริยาท่าทาง มารยาท การวางตัวในสังคม การพูดจา เป็นต้น

โดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูถือเป็นส่วนสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก เป็นแนวทางการพัฒนาค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของเด็ก ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และปราณี สุทธิสุคนธ์, 2550) อาจแบ่งได้ 3 ปัจจัยหลักคือ 1) ปัจจัยด้านตัวเด็ก ได้แก่ เพศของเด็ก ลำดับมีบุตร ลักษณะพื้นฐานอารมณ์ของเด็ก สุขภาพ และความพิการเป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่-ลูกแตกต่างกันออกไป กล่าวคือเด็กหญิงมักถูกสอนให้เรียบร้อย ทำงานบ้าน ดูแลน้อง เด็กชายมักถูกสอนให้เข้มแข็ง เก็บระงับอารมณ์ หรือบางวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญของลูกชายมากกว่าลูกสาว ทำให้ลูกชายได้รับการดูแลเป็นอย่างดี ในขณะที่ลูกสาวมักจะถูกทอดทิ้ง นอกจากนั้นบางครอบครัวพ่อแม่จะคาดหวังในลูกคนโตสูง และจะปฏิบัติต่างกัน ลูกคนเล็กมักได้รับการเอาอกเอาใจเป็นพิเศษ ในขณะที่ลูกคนกลางมักถูกละเลย หรือเด็กที่เลี้ยงยาก หรือมีปัญหาสุขภาพ ย่อมนำความหนักใจมาสู่พ่อแม่ หากพ่อแม่ไม่อดทนย่อมทำให้ทอดทิ้งเด็กได้ง่าย หรือได้รับการเอาใจใส่น้อยและอาจถูกทำร้ายทางวาจาอยู่เสมอ ในขณะที่ลูกที่มีสุขภาพดีมีหน้าตาสะสวยมักได้รับคำชมจากคนรอบข้าง เป็นที่ชื่นชมของพ่อแม่ก็จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น 2) ปัจจัยจากครอบครัว ได้แก่ ความรู้ เจตคติและทักษะของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว

สุขภาพของพ่อแม่ และภาวะวิกฤติในครอบครัว รวมทั้งสภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว เป็นต้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่มีความรู้ความเข้าใจต่อพัฒนาการและความต้องการของเด็กตามวัย มีเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงดู ถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของตน มีความอดทนอดกลั้นต่อการทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนมีทักษะที่จะส่งเสริมและตอบสนองความต้องการของเด็ก ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงด้วยดี ย่อมทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนมีสัมพันธภาพดีต่อกัน พูดคุย สื่อสารด้วยความเข้าใจ เอื้ออาทรต่อกัน ไม่ใช้ความรุนแรง ร่วมทุกข์ร่วมสุขแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับภาวะคุกคาม หรือวิกฤตอย่างสร้างสรรค์ ครอบครัวย่อมมีแต่ความสงบสุข 3) ปัจจัยด้านสังคม เนื่องจากครอบครัวไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว สิ่งแวดล้อมรอบๆครอบครัว ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ได้แก่ ศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น วัฒนธรรม ความเชื่อบางประเภทที่เป็นผลดีต่อการอบรมเลี้ยงดู เป็นสิ่งที่ควรคงไว้และสืบทอดกันต่อไป เช่นในระหว่างการตั้งครรภ์ควรถือศีล ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์มีสุขภาพจิตดี ซึ่งจะเป็นผลดีต่อทารกในครรภ์ด้วย ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่าง อาจส่งผลเสียต่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งควรได้รับการแก้ไขทำความเข้าใจใหม่ ขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น ก่อให้เกิดการอพยพจากชนบทสู่เมือง และการไปเป็นแรงงานในต่างประเทศ ผู้อพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักเป็นแรงงานหนุ่มสาว และทิ้งเด็กให้อยู่ในความดูแลของผู้สูงอายุ รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ครอบครัวได้รับอิทธิพลจากสื่อมากขึ้น

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจต่อสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัส มีผลทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้น การรับรู้ที่ถูกต้องจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ คือ เมื่อบุคคลเกิดการรับรู้แล้วย่อมจะเกิดความรู้สึกมีอารมณ์ต่อมาพัฒนาเป็นเจตคติ และเกิดพฤติกรรมตามมาในที่สุด โดยมีการจัดระบบ ตีความหมายและสงผ่านข้อมูลจากอวัยวะรับสัมผัส จดจำการให้ความหมายของเหตุการณ์ แสดงออกในความเป็นจริง และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ในการรับรู้นั้นบุคคลจะต้องตระหนักและใส่ใจต่อสิ่งเร้าแล้วจึงเลือกสิ่งเร้าเข้าสู่ระบบ เกิดกระบวนการของข้อมูลและนำออกจากระบบในรูปพฤติกรรม การรับรู้และกระบวนการรับข้อมูลเป็นองค์ประกอบย่อยในระบบการรู้คิด (Cognitive System) ซึ่งทำงานประสานกันกับระบบควบคุม (Regulator System) โดยอาศัยพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความรู้สึก แบบแผนการจำและให้ความหมาย ความสัมพันธ์ ซึ่งกระบวนการเริ่มจากการเลือกจากความใส่ใจ การให้รหัส และจดจำแล้วจึงส่งผลออกมาในรูปการวางแผนและการตอบสนองด้าน

ร่างกาย และเป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน (Appraisal) โดยใช้สติปัญญาต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ เป็นการมุ่งให้ความหมายหรือความสำคัญและเกิดในขณะที่มีการรู้สติ การรับรู้และการประเมิน โดยสติปัญญามีอิทธิพลจากปัจจัยทางด้านบุคคลและปัจจัยด้านเหตุการณ์ ทั้งนี้พฤติกรรมของบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับมาอย่างไร ขึ้นอยู่กับผลของการทำงานของกระบวนการรับรู้ การรับรู้ทำให้บุคคลตระหนักถึงตนเอง บุคคลอื่น สิ่งของ และเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริง การรับรู้มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม ในแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ เป้าหมาย สถานภาพ บทบาทของตนเองในครอบครัว

ดังนั้นบุคคลจะกระทำหรือมีพฤติกรรมตอบสนองไปในทิศทางใด ขึ้นกับบุคคลจะรับรู้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องโดยเมื่อบุคคลเกิดความรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ถูกต้องเหมาะสม บุคคลนั้นจะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง สอดคล้องและสมเหตุสมผลซึ่งจะทำให้บุคคลอื่นเกิดความพึงพอใจ ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลเกิดการรับรู้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงก็จะมีการแสดงพฤติกรรมไปตามที่ตนเองรับรู้ กล่าวคือกระทำผิดๆ หรือไม่เหมาะสมได้ โดยสรุปคือการรับรู้มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล และมีส่วนทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

การรับรู้ของบุตรและบิดามารดามีผลต่อการใช้ความรุนแรงในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะสภาพของเด็กในพื้นฐานวัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมไทย มีพื้นฐานเดิมที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อของสังคมไทยในการให้คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน คือ ลักษณะการปกครองแบบพ่อกับลูก ซึ่งบิดามารดาเป็นเจ้าของ มีอำนาจเหนือบุตร บิดารมารดามีสิทธิจะทำอะไรกับบุตรก็ได้ เด็กและเยาวชนจำนวนมากจึงไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในฐานะความเป็นคนหนึ่งในสังคมทำให้บางครั้งการกระทำของบิดามารดาที่คิดว่าเหมาะสมสำหรับบุตรแล้วอาจกลายเป็นสิ่งที่บุตรไม่ต้องการ และส่งผลกระทบทางด้านลบต่อบุตร การยอมรับความจริงข้อนี้ต้องควบคู่ไปกับการปฏิบัติเพื่อทำให้เห็นว่าบิดา มารดามีความสำคัญและมีอิทธิพลยิ่งต่อชีวิต พัฒนาการและการเจริญเติบโตทุกด้านของบุตร เพื่อสร้างสายใยที่ผูกพันในสมาชิกของครอบครัว บทบาทและหน้าที่ในอบรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดารมารดาไม่อาจจะแทนที่ได้โดยตัวแทนหรือบุคคลอื่นใดในสถานการณ์ปกติ บิดามารดาจึงต้องหมั่นระลึกถึงความสำคัญของตน พัฒนาการเป็นบิดามารดาที่ดี มีความรับผิดชอบต่อบุตรและเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการอบรมเลี้ยงดูที่เอื้อต่อการพัฒนาบุตรในทุกด้านดังนั้นกระบวนการอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นกระบวนการในการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรม เป็นการปลูกฝัง ส่งเสริมนิสัยที่ดีงามให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุตร ช่วยตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย

จิตใจ ดูแลสภาพ ปกป้องคุ้มครอง ส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้แก่บุตรทำให้บุตรพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เติบโต เรียนรู้สังคมและสามารถเลี้ยงชีพได้ในอนาคต การที่บุตรจะมีพัฒนาการดี มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากพันธุกรรมแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบตัวนับว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งอีกด้วย นักจิตวิทยาและนักการศึกษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ครอบครัวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อแบบแผนพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบัน และช่วยเสริมศักยภาพของการกระทำของเด็กในอนาคต การที่บิดา มารดากับบุตรมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน จึงเป็นแนวทางให้บิดามารดาสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆของบุตรได้

นอกจากนี้บุตรยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆของบิดามารดาด้วย ให้บุตรได้มีการเลียนแบบบิดามารดาใกล้ชิด การที่บิดา มารดาผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใดๆของบุตรย่อมขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคมหรือกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้ลักษณะต่างๆของบิดามารดายังเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของคนอื่นๆในสังคมด้วย ดังนั้นจากกระบวนการอบรมเลี้ยงดูบิดามารดาจะถ่ายทอดลักษณะต่างๆในสังคมนั้นให้กับบุตร ถ้าบิดามารดามาจากกลุ่มหรือส่วนของสังคมที่แตกต่างกันจะใช้กระบวนการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อ ลักษณะนิสัย และความเคยชินของคนในกลุ่มต่างๆ ซึ่งแตกต่างกันวิธีการที่บุตรถูกอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นปัจจัยร่วมกับลักษณะทางสรีระของบุตรในอันที่จะทำให้บุตรพร้อมที่จำเนินชีวิตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในภายหน้า บิดามารดาควรจะยึดหลักในการอบรม แนะนำสั่งสอนและฝึกฝนที่มุ่งให้บุตรมีการเจริญเติบโตพร้อมกันในทุกๆด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ ด้านอารมณ์ และสังคม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ โดยการดูแลบุตรด้านร่างกาย ได้แก่ อาหาร ความสุขสบาย การป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร การส่งเสริมพัฒนาการแก่บุตร โดยบิดามารดาเป็นผู้จัดเตรียมสิ่งต่างๆให้แก่บุตรคอยดูแลความพร้อมภายในครอบครัว ดูแลบุตรในครอบครัว การเป็นแบบอย่างแก่บุตร ให้การสันทนาการคงไว้ซึ่งการมีสัมพันธภาพดีต่อกัน ตลอดจนการดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย และการเป็นแบบอย่างทางเพศ และยังรวมถึงกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่บิดามารดากระทำต่อกันในด้านการกำหนดควบคุม ให้ขอบเขตบุตร การลงโทษทางกาย เพราะการกระทำของบิดามารดาที่แสดงถึงการใช้ความรุนแรงหรือก้าวร้าวต่อบุตร เช่น การทุบตี การหยิก การด่าว่าด้วยคำหยาบจะทำให้บุตรรู้สึกเจ็บปวดไม่ชอบ ไม่ต้องการ รู้สึกถูกบีบบังคับ ทรมาน เป็นต้น

เห็นได้ว่ากระบวนการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุตรเป็นอย่างยิ่งบิดามารดาที่มีการศึกษาน้อยมีสภาพทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีมักจะอบรมเลี้ยง

ดูเด็ก โดยใช้มาตรการที่รุนแรงในการลงโทษมากกว่าบิดามารดาของเด็กที่มีพื้นฐานะดีกว่าซึ่งเลี้ยงดูลูกอย่างมีเหตุผลและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ โดยอาศัยเหตุผล บุตรในครอบครัวที่บิดามารดาทะเลาะวิวาททุบตีกันเป็นประจำอาจมีปัญหาทางพฤติกรรมเมื่อโตขึ้น ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงควรใช้ความรัก ความเอาใจใส่แก่บุตรอย่างสม่ำเสมอ มีความอดทนต่อบุตร และสนองความตองการของบุตรในแต่ละด้านอย่างที่ถูกที่ควร เพื่อลดวงจรของการเกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่ถ่ายทอดมาโดยผ่านการระบวนการอมบรมเลี้ยงดูในครอบครัว เพราะเมื่อมีการด่าว่า ทำร้ายทุบตี ขว้างปาสิ่งของใส่กัน เด็กจะซึมซับการใช้ความรุนแรงที่พบเห็นและสะสมเป็นประสบการณ์ไว้ และมีแนวโน้มสูงที่จะใช้ความรุนแรงเมื่อเป็นผู้ใหญ่หากไม่ได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม นอกจากนี้ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะมีการฝึกให้บุตรพึ่งตนเองตั้งแต่อายุยังน้อย ใช้วิธีการเฆี่ยนตีและการขู่บุตรว่าจะตีรวมถึงลงโทษลูกด้วยวิธีการรุนแรงมากกว่าครอบครัวระดับกลางและระดับสูง การลงโทษจะลงโทษทางกาย ทำโดยใช้อารมณ์ทำให้เด็กไม่รู้ว่าทำอะไรผิด การถูกลงโทษโดยไม่มีเหตุผลจะทำให้เด็กคับข้องใจก้าวร้าว ครอบครัวที่มีบิดา มารดาอยู่ด้วยกัน บุตรจะได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากกว่าครอบครัวในกลุ่มที่หย่าร้างหรือบิดามารดาแยกกันอยู่ และในกลุ่มที่อยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว บุตรจะได้รับการเลี้ยงดูแบบลงโทษมากกว่า (ภาวิดา พิทักษ์อร่ามวงศ์, 2544)

ดังนั้นถ้าพ่อแม่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี เด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า แต่หากเด็กได้รับการดูแลจากบิดามารดาหรือได้พบเห็นแบบอย่างพฤติกรรมจากบิดามารดาที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้ความรุนแรง การทะเลาะวิวาท การทุบตี และใช้ถ้อยคำที่รุนแรง เด็กจะเกิดจากการเรียนรู้ เด็กจะสามารถซึมซับลักษณะความรุนแรงเข้ามาในตนเอง เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีแนวโน้มของการทำร้ายผู้อื่น ใช้กำลังในการตัดสินใจปัญหาและมีความก้าวร้าวสูง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการขัดเกลาทางสังคมภายในครอบครัว ด้านการให้รางวัลและการลงโทษ (นิยม บุญมี, 2520) ที่เน้นว่าการให้รางวัลและการลงโทษเป็นการปฏิบัติที่สำคัญของบิดามารดา บทบาทในการปฏิบัติเรื่องนี้ไม่ควรละเลย การลงโทษควรกระทำด้วยความเหมาะสมกับความผิด และการลงโทษก็มีหลายระดับ เช่น การตำหนิ การดุ และการเฆี่ยนตี ในการลงโทษทุกครั้งจำต้องมีการชี้แจงให้เด็กทราบว่าเขาทำผิดอะไร บิดามารดาควรหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยควรโกรธเพราะการลงโทษแบบนี้นอกจากบุตรจะไม่เข้าใจว่าเพราะอะไร แล้วบิดามารดาก็กระทำด้วยอารมณ์โกรธที่อาจยับยั้งไม่ได้จนเกิดการลงโทษที่หนักเกินสมควร ทัศนคติในการลงโทษเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับวิธีการในการลงโทษ ทัศนคติจะมีผลต่ออารมณ์และการให้ความเป็นธรรม ทัศนคติที่ไม่ควรกระทำในการลงโทษ คือ 1) อย่าลงโทษบุตรด้วยความประชดประชันอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น มารดาโกรธ

บิดาแต่กลับไปทุบตีบุตรจนบอบช้ำ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่บุตร 2) อย่านำสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับการกระทำผิดของบุตรมาเป็นการลงโทษ เช่น สัญญาว่าจะพาบุตรไป ดูดนตรี พอบุตรกระทำผิดพลาดก็เลยงดการพาไปดูดนตรี ใช้การงดดูดนตรีเป็นการลงโทษบุตรซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำเช่นนั้น 3) อย่าเอาใจบุตรหลังจากที่ทำโทษบุตรไปแล้ว เพราะจะทำให้บุตรเห็นว่าการทำโทษเป็นการบรรเทาโทสะของตนหรือทำให้บุตรเห็นว่าบิดามารดาอ่อนแอ และรู้สึกไม่เกรงกลัวบิดา มารดาในคราวต่อไป 4) อย่าโทษบุตรที่ได้รับโทษตามความผิดของเขาแล้วซ้ำอีก เช่น เมื่อลูกเล่นชนหกล้ม บิดามารดาโกรธที่ร่างกายสกปรก จึงตีลูกพร้อมกับพูดคำหยาบดุว่าอีกย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะการหกล้มจะสอนให้เด็กรู้สึกเจ็บปวดอยู่แล้ว บิดามารดาไม่ควรเพิ่มความปวดร้าวให้เด็กอีก 5) อย่าลงโทษบุตรด้วยลิ้นของตน การด่าว่าบ่นจู้จี้บุตรเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ 6) สิ่งใดที่เคยบอกกับบุตรว่าผิดให้ถือว่าเป็นความผิดตลอดไป เช่น เมื่อบุตรกลับบ้านดึก บิดามารดาตี ในฐานะที่ประพฤติตนไม่ดี แต่ต่อมาเมื่อบุตรทำเช่นนั้นอีก ท่านอารมณ์ดีจึงไม่ได้ลงโทษ การกระทำเช่นนี้ทำให้บุตรเกิดความสับสนและไม่เข้าใจได้ อย่าลงโทษด้วยความลำเอียง เช่น พี่น้องทะเลาะกัน บิดาลงโทษบุตรอย่างไรในความผิดอย่างหนึ่ง บิดามารดาก็ควรลงโทษแบบเดียวกัน 8) อย่าลงโทษด้วยความลำเอียง เช่น พี่น้องทะเลาะกัน พี่ถูกลงโทษอย่างหนัก ขณะที่น้องถูกลงโทษเบา เพราะเล็กว่าทำให้พี่เกิดน้อยใจและริษยาน้อง เกิดความเคียดแค้นทำร้ายรังแกน้องในภายหลังและขาดความเคารพรับบิดามารดาได้ง่าย 9) อย่าลงโทษพร่ำเพรื่อ หรือไม่จริงจัง ควรสมเหตุผลในการกระทำของเด็ก และ 10) อย่าลงโทษบุตรด้วยอาการนิ่งเฉย ไม่สนใจ ไม่พูดด้วย และบิดามารดาไม่ควรเถียงกันต่อหน้าบุตรเมื่อจะลงโทษ

การลงโทษที่เหมาะสมจะช่วยลดพฤติกรรมที่ควรละเว้นแก่เด็ก เพราะการกระทำใดที่ทำให้ถูกตี ถูกดุ ว่ากล่าวหรือห้ามปราม จะทำให้เด็กเรียนรู้และละเว้นการทำสิ่งนั้น แต่ถ้าเลิกการลงโทษเด็กจะทำพฤติกรรมนั้นอีกหรือในทางตรงข้ามหากลงโทษแรงไปเด็กจะคิดว่าบิดามารดาไม่รัก เกิดพฤติกรรมการแยกตัว มีอารมณ์โกรธ กลัว วิตกกังวล มีปัญหาพฤติกรรมตามมาได้ ดังนั้นในการดูแลเด็กบิดามารดาจึงควรส่งเสริมการทำดีด้วยการให้รางวัลควบคู่ไปด้วยการให้รางวัลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ถูกต้องดีกว่าการลงโทษเพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ส่งเสริมให้เด็กทำดีโดยการให้รางวัลมีหลายประเภทและหลายระดับ เช่น การยกย่องชมเชย การให้สิทธิพิเศษ การให้สิ่งของที่เด็กต้องการ เงิน ทั้งนี้ถ้าเลือกใช้ได้เหมาะสมก็จะไม่เกิดการวางเงื่อนไขให้เด็กเรียกร้องของสิ่งตอบแทนจากการทำดีและเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม บุตรมีความรู้สึกที่ดีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาต่อไป

ดังนั้นเห็นได้ว่าการรับรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัวเพราะเด็กถือเป็นวัยแห่งการเรียนรู้เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำๆ จึงกลายเป็นการรับรู้ไปในที่สุด ทั้งนี้ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญในการอบรมขัดเกลาเด็ก เด็กจะเรียนรู้ประสบการณ์ในครอบครัว ความเคยชินในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ โดยยึดบุคคลอื่นเป็นเกณฑ์พื้นฐาน กล่าวคือความเป็นตัวตนไม่ได้มีมาแต่เกิดแต่ต้องสร้างมาโดยผ่านทางครอบครัวในภายหลัง ซึ่งในบางครั้งหากบิดามารดา คิดว่าสิ่งที่ได้กระทำต่อบุตรเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้ เพราะทำเพื่ออบรมสั่งสอนให้เด็กมีความประพฤติที่ดี แต่เด็กอาจรับรู้ว่าการลงโทษโดยการใช้กำลัง หรือด้วยวิธีที่รุนแรงเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ปกติซึ่งจะส่งผลให้เด็กเจริญ เติบโตไปเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ และมีความก้าวร้าวสูง

5.3 **แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม**

การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้ยอมรับค่านิยมกฎเกณฑ์ต่างๆ จากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อที่จะได้มีสถานภาพและปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมต้องการ (สุพัตรา สุภาพ, 2535) ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคมจำเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กลุ่มหนึ่งๆ ได้กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันและให้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ดังนั้นการขัดเกลาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต โดยสังคมจะหล่อหลอมมนุษย์โดยผ่านสถาบันพื้นฐานคือครอบครัวเป็นอันดับแรกโดยจะหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กตามที่สังคมมุ่งหวังที่เรียกว่าเป็น ความเป็นตัวตนในสังคม (Self) และทำให้บุคคลมีคุณสมบัติแห่งความเป็นสมาชิกของสังคม โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมิได้เป็นไปโดยอิทธิพลของธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ เช่นสัตว์อื่นๆ แต่พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นผลมาจากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการรับรู้ความหมายต่างๆ ร่วมกันซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมของครอบครัว ความเคยชินในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ เด็กจะเริ่มพัฒนาความนึกคิดว่าอะไรถูก อะไรผิด โดยยึดบุคคลอื่นเป็นเกณฑ์พื้นฐาน เด็กเริ่มเข้าใจว่าสังคมต้องการให้เขาปฏิบัติอย่างไรและจากผลสะท้อนที่บุคคลอื่นมีต่อตนเด็กจะเริ่มรู้จักว่าตนเองคือใคร มีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไร เกิดบุคลิกภาพของตนเองซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในการขัดเกลาจากวัฒนธรรม จะเห็นว่าความเป็นตัวตนไม่ได้มีมาแต่เกิดแต่ต้องมาสร้างโดยผ่านครอบครัวในภายหลัง พ่อแม่จึงมีความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอนเด็กเพราะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวมากที่สุด ถ้าพ่อแม่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีเด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า

พฤติกรรมการเลียนแบบที่ปรากฏชัดเจนได้แก่การเลียนแบบทางกายและทางวาจา ซึ่งการแต่งกาย ท่าทาง กริยามารยาทของพ่อแม่ย่อมถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้นเด็กสามารถเลียนแบบพ่อแม่ได้ไม่ผิดเพี้ยน ทั้งนี้การเลียนแบบพฤติกรรมทาง

กายนั้นยังไม่หยั่งรากลึกเท่ากับการเลียนแบบทางจิตใจอันได้แก่ วิธีคิด เจตคติ และคุณธรรม เด็กจะสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับสมาชิกในครอบครัววิธีการตัดสินใจแก้ปัญหาความคิดเห็นของพ่อแม่ที่แสดงออกต่อบุคคลเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันที่บ่งบอกคุณค่าทางวัฒนธรรมของครอบครัว

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีแนวคิดเชิงปัจจัยเดี่ยว เช่น ผู้กระทำความรุนแรงเป็นเพราะมีความผิดปกติทางจิตใจหรือบุคลิกภาพ ขาดการควบคุมตนเอง หรือสืบเนื่องจากการดื่มสุรา ไปสู่ทฤษฎีที่อธิบายด้วยเงื่อนไขปัจจัยที่ซับซ้อนมากขึ้น (Multidimensional Approach) เกี่ยวพันกันและกันทุกระดับทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว สถานการณ์ และสังคมวัฒนธรรม รากเหง้าของความรุนแรงเชิงโครงสร้างในวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่และวัฒนธรรมทางเพศที่แสดงถึงการอยู่เหนือผู้หญิง เป็นปัจจัยที่จะก่อให้เกิดมีแนวโน้มความรุนแรงต่อเพศตรงข้าม ในขณะเดียวกันลักษณะความเป็นปัจเจกของครอบครัวที่ต่างคนต่างอยู่ทำให้บทบาทของเครือญาติชุมชนหรือเครือข่ายทางสังคมที่จะมีส่วนร่วมมาเข้าดูแลปกป้องความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิงน้อยลง ซ้ำร้ายยังส่งผลให้ความรุนแรงนั้นเกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ทั้งนี้เงื่อนไขทางสถานการณ์ก็เป็นปัจจัยเร่งอีกเช่นเดียวกัน เช่น ความเครียด ความยากจน การดื่มสุรา แรงสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนหนุนนำทำให้ผู้กระทำความแรงได้เช่นเดียวกัน รวมทั้งปัจจัยส่วนบุคคล เช่นการมีประสบการณ์เห็นหรือถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว การกระทำความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น

5.4 **ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์** (Symbolic Interactionism Theory)

การศึกษาครอบครัวของนักทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ มุ่งไปที่รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะสัมพันธภาพอันราบรื่นของชีวิตครอบครัว กล่าวคือ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ของสมาชิกภายในครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวเป็นกลุ่มที่มีการกระทำระหว่างสมาชิกตลอดเวลาเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวสมาชิกแต่ละคน จะตีความสถานการณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตัวตนและบทบาทของการเป็นผู้กระทำความรุนแรง

การที่บุคคลจะมีประสบการณ์ความรุนแรงได้บุคคลต้องมีการการกระทำระหว่างกัน กล่าวคือเป็นการกระทำทางสังคมระหว่างกัน หรือการติดต่อระหว่างปัจเจกบุคคล หรือการกระทำต่อบุคคลอื่น ทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ความรุนแรงโดยการมีส่วนร่วมและการสังเกต การมีส่วนร่วมถือว่าเป็นประสบการณ์ทางตรง คือบุคคลเข้าร่วมในเหตุการณ์ในฐานะผู้กระทำหรือเป็นเหยื่อของความรุนแรง ส่วนการสังเกตถือว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อม กล่าวคือเมื่อบุคคลเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรง แต่ไม่ได้เข้าร่วมในฐานะผู้กระทำ

หรือเป็นผู้ถูกกระทำ การมีประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงจึงทำให้บุคคลสามารถให้ความหมายเกี่ยวกับความรุนแรงได้ ดังนั้นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวจึงเป็นการสร้างความหมายเชิงสังคมของความรุนแรงระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรุนแรงระหว่างสมาชิกครอบครัวอาจจะสะท้อนถึงความหมายร่วมและการคาดหวังทางบทบาท (Role Expectation) ของปัจเจกบุคคลในครอบครัว บทบาทของสมาชิกในครอบครัวถูกคาดหวังโดยสมาชิกคนอื่นๆ ว่าเมื่อเกิดสถานการณ์ความรุนแรงเขาจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร เช่น บทบาทของสามีที่ถูกคาดหวังในฐานะหัวหน้าครอบครัว

อย่างไรก็ดีพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเขาอาจได้รับอิทธิพลจากบุคคลสำคัญ (Significant Other) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตัวเขา เป็นบุคคลที่เขาให้ความสำคัญหรืออาจเป็นบุคคลที่เขารู้สึกประทับใจ บุคคลที่เขาเคารพนับถือ บุคคลที่เขายอมรับ บุคคลที่เขาเกรงกลัว หรือบุคคลที่เขายึดถือเป็นแบบอย่าง บุคคลสำคัญถือได้ว่าเป็นตัวแบบบทบาท (Role Model) ที่บุคคลได้รับแบบแผนพฤติกรรมโดยผ่านความสัมพันธ์ ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาพฤติกรรมนั้นออกมาเป็นของตนได้ เช่น กรณีสามีที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาตามแบบอย่างบิดาของเขาเป็นแบบแผนชี้แนะพฤติกรรม

การแสดงบทบาทตามผู้อื่นเป็นแนวคิดสำคัญในการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ การแสดงบทบาทตามผู้อื่น หมายถึงการอ่านหรือการตีความสัญลักษณ์สำคัญของกันและกันเพื่อที่จะแสดงบทบาทของกันและกัน บุคคลจึงต้องมีการแสดงบทบาทผู้กระทำความรุนแรงโดยอาศัยการตีความและอ่านท่าทีพฤติกรรมของผู้อื่นว่าในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงเกิดขึ้น เขาควรมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเช่นไร อันเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาผู้กระทำความรุนแรงต่อไป ตัวตนถือเป็นแนวคิดสำคัญอีกแนวคิดหนึ่งในความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นมาจากความสามารถในการใช้ภาพและการแสดงบทบาทของผู้อื่น ซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลที่มองตนเองในฐานะวัตถุสังคม (Social Object) บุคคลสามารถกระทำต่อตนเองเหมือนกับกระทำต่อบุคคลอื่น ตัวตนในฐานะวัตถุสังคมจึงเกิดขึ้นในวัยเด็ก โดยผ่านการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์กับพ่อแม่และบุคคลอื่นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างคงเส้นคงวา ขณะที่บุคคลกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ และเนื่องจากความเป็นตัวตนจึงทำให้บุคคลสามารถคิด ชี้แนะสิ่งต่างๆ สำหรับตนเอง ตีความสถานการณ์รวมทั้งติดต่อกับตนเองและผู้อื่นได้ เมื่อบุคคลนิยามความรุนแรงในลักษณะที่เห็นว่า ความรุนแรงเป็นวิธีที่ดีในการแก้ปัญหาและมีการแสดงบทบาทผู้กระทำความรุนแรง ย่อมมีแนวโน้มที่จะรับเอาความรุนแรงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง ดังนั้นเขาจึงมองตนเองในฐานะผู้กระทำความรุนแรง กระบวนการสร้างภาพตนเอง (Self Image) และเอกลักษณ์

(Identity) ของบุคคลในฐานะผู้กระทำความรุนแรงจึงเกิดขึ้น ในกรณีการกระทำความรุนแรงของบุคคล บุคคลเกิดการมองภาพตนเองในฐานะผู้กระทำความรุนแรง ซึ่งลักษณะนี้นำไปสู่การนิยามความรุนแรงในฐานะที่บุคคลเป็นผู้กระทำความรุนแรง การนิยามจึงมีลักษณะเชิงบวก โดยที่บุคคลจะเลือกเอกลักษณ์ที่เหมาะสมที่สุดอันหนึ่งจากเอกลักษณ์ทั้งหลายที่เขามีอยู่ในครอบครอง ในกรณีนี้บุคคลจึงเลือกเอกลักษณ์ผู้กระทำความรุนแรงเสนอต่อผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์อธิบายความรุนแรงในครอบครัว โดยมุ่งไปที่ตัวบุคคลเพื่ออธิบายว่า เมื่อบุคคลเผชิญกับสถานการณ์ความรุนแรง เขานิยามสถานการณ์อย่างไร ซึ่งการประเมินความเห็นในระดับทัศนคติ หากเขามีทัศนคติที่ดีต่อความรุนแรงเขาจะเกิดการพัฒนาตัวตนและเอกลักษณ์ของผู้กระทำความรุนแรง อันนำไปสู่การแสดงบทบาทในฐานะผู้กระทำความรุนแรงต่อไป

5.5 **ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม** (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นักจิตวิทยาสังคมนำเอาแนวคิดบางส่วนมาใช้เพื่ออธิบายความรุนแรงในครอบครัว โดยทฤษฎีนี้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ เริ่มต้นด้วยการตอบสนองที่ไม่ได้เรียนรู้ (Unlearned Response) หรือการตอบสนองที่ถูกเรียนรู้ (Learned Response) เข้าสู่พฤติกรรมโดยผ่านกระบวนการเลียนแบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสริมแรงโดยตรง (Direct Reinforcement) หรือการเสริมแรงโดยไม่คาดหวัง (Unexpectation Reinforcement)

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข (2546) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยเสนอแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมความรุนแรงมีที่มาจากกระบวนการเรียนรู้ เด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงที่บ้าน ทั้งการมีประสบการณ์โดยตรงจากการถูกทารุณหรือการเห็นความรุนแรงจากพ่อแม่ มักมีแนวโน้มของการเป็นผู้กระทำความรุนแรงหรือตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากบุคคลอื่นเมื่อโตขึ้น เหตุเพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่ซึ่งบุคคลเรียนรู้การแสดงบทบาทของความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายและบทบาทของพ่อแม่ลูกเป็นสถาบันทางสังคมแรกที่บุคคลจะเรียนรู้วิธีการจัดการกับความเครียด วิกฤตการณ์ต่างๆ รวมทั้งในหลายกรณีก็เป็นแหล่งบ่มเพาะการยอมรับความรุนแรงหรือการมีแนวคิดใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมสามารถอธิบายการเรียนรู้การใช้รูปแบบวิวัฒนาการของความขัดแย้ง (Conflict Revolution Model) ของบุคคลในครอบครัว กล่าวคือครอบครัวเป็นหน่วยพลวัตรที่มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวผ่านการสืบทอดระหว่างคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในลักษณะที่เป็นทั้งระหว่างรุ่นกับระหว่างคนในรุ่นเดียวกัน ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมอธิบายพฤติกรรมความรุนแรงของบุคคลว่า พฤติกรรมความรุนแรงเป็นปรากฏการณ์ที่

ถูกเรียนรู้ความรุนแรงเป็นผลผลิตของสถานการณ์การเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จซึ่งจัดเตรียมความรู้เกี่ยวกับการตอบสนองความรุนแรงและสิ่งเร้าที่เป็นผลของการตอบสนองเมื่อความรุนแรงเป็นสิ่งที่เหมาะสม แนวคิดของทฤษฎีนี้ที่นำเอามาอธิบายความรุนแรงในครอบครัวคือ ครอบครัวเป็นสถาบันที่ส่งเสริมให้บุคคลได้รับรู้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น (ประสบการณ์ทางอ้อม) และการมีส่วนร่วม (ประสบการณ์ทางตรง) กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้บรรทัดฐานที่ยอมรับความรุนแรง และการเรียนรู้บทบาทโดยผ่านการเลียนแบบและตัวแบบบทบาท รวมทั้งการได้รับรางวัล เช่น คำชม การสนับสนุน นำไปสู่บทบาทการเป็นผู้กระทำความรุนแรงในภายหลัง กล่าวคือบุคคลได้รับประสบการณ์ความรุนแรงทั้งจากการสังเกต คือ การที่บุคคลได้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงหรือรับรู้เรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรง และการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ความรุนแรงในฐานะผู้กระทำความรุนแรงหรือเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง

จากประสบการณ์ทั้งสองหรือประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้บุคคลกระทำเมื่อเห็นการกระทำของผู้อื่น การเลียนแบบเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว สำหรับเด็กเล็กการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นลักษณะปกติวิสัย แต่สำหรับเด็กโตการเลียนแบบเป็นการกระทำอย่างรอบคอบ ดังนั้นบุคคลที่กระทำพฤติกรรมก้าวร้าวให้เด็กมองเห็นจนยึดเป็นตัวแบบสำคัญในการเลียนแบบคือพ่อแม่ จนเมื่อมีความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ความรุนแรงจะกลายเป็นพฤติกรรมเมื่อบุคคลนั้นกลายมาเป็นพ่อแม่ การเลียนแบบบทบาทของเด็กมีลักษณะเป็นการเลียนแบบที่เจาะจงเพศ (Sex Specific Modeling) โดยที่มีแนวโน้มเลียนแบบผู้ใหญ่ที่เป็นเพศเดียวกันมากกว่าผู้ใหญ่ต่างเพศ เด็กหญิงจึงเลียนแบบแม่และผู้ใหญ่ผู้หญิงคนอื่นมากกว่าพ่อของตน เด็กจะทำตามตัวแบบพฤติกรรมของพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศเดียวกับตน ดังนั้นการเห็นพ่อแม่ตบตีกันจะนำเด็กผู้ชายไปสู่การเป็นผู้กระทำและเด็กผู้หญิงสู่การเป็นผู้ถูกกระทำ

โดยสรุปคือทฤษฎีการเรียนรู้สังคมมองว่า แบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัวถูกเรียนรู้และซึมซับจากพ่อแม่สู่ลูก เพื่อนำไปสู่การตีความหมายของความรุนแรงในครอบครัว เหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างพ่อแม่หรือเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง เด็กจะซึมซับพฤติกรรมนั้นใช้การเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่และถ้าพฤติกรรมที่เลียนแบบนั้นได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่แนวโน้มที่จะกระทำความรุนแรงนั้นย่อมมีมาก

ทั้งทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้สังคม (Social Learning Theory) อธิบายลักษณะที่แตกต่างของกระบวนการจิตวิทยาสังคมซึ่งบุคคลมีประสบการณ์การเข้าร่วมในสังคมที่มีความรุนแรงหรือเป็น

ส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความรุนแรง ลักษณะเช่นนี้จะถูกซึมซับเข้าสู่ความเป็นตัวตน ความหมาย และบทบาทของความรุนแรง ดังนั้นจึงสามารถสร้างกรอบแนวคิดเพื่ออธิบายการใช้ความรุนแรงของบุคคลได้ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดเพื่ออธิบายการใช้ความรุนแรงของบุคคล

จากกรอบแนวความคิดสามารถอธิบายได้ดังนี้ เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์การใช้ความรุนแรง โดยการมีส่วนร่วมหรือการสังเกตหรือทั้งสองอย่าง ทำให้บุคคลเกิด การเรียนรู้ต่อการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งในกรณีที่มีทัศนคติทางบวกต่อการใช้ความรุนแรง แนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงต่อมาอีกย่อมมีอีกในอนาคตได้

นอกจากนี้หากพิจารณากระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กและเยาวชนจากการศึกษาเรื่อง มาตรฐานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (ม.ป.ป.) โครงสร้างหลัก ชั้นเปลือกของสังคม หน่วยย่อยต่างๆ สร้างและหล่อหลอมเด็กรุ่นใหม่ ความงดงามและคุณค่าของสังคมไทยและตัวเด็กไทยจำนวนมากเริ่มผุกร่อน หมดความหมายและกำลังถูกสังคมแบบใหม่และยุคโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมสมัยใหม่ วัฒนธรรมร้อนแรง การแข่งขันในระบบตลาดที่มุ่งผลกำไรเป็นประโยชน์สูงสุด มนุษย์เป็นผู้ผลิต ผู้รับบริการต้องเห็นแก่ตัว ทรัพยากรเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกของมนุษย์ ทุกหน่วยของสังคมมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันและทำให้สังคมเกิดกลุ่มคนที่มีฐานะ ชนชั้นรายได้ จากระบบการศึกษาที่สูงต่ำ จากการลงทุนมากน้อยแตกต่างกัน การชี้ฐานะทางสังคมล้วนดูปัจจัย มูลค่าทางวัตถุที่เชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ รสนิยม ตำแหน่งทางสังคมที่มีอยู่ ลักษณะงาน รายได้ ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร รถยนต์ การใช้เวลาว่าง และอื่นๆ ซึ่งได้เป็นแหล่งหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมและจิตวิญญาณใหม่ให้กับเด็กไทยมา

ยาวนานไม่น้อยกว่า 20 ปีที่ผ่านมา และยิ่งรุนแรงหนักขึ้นในระยะหลังที่ประเทศไทยเผชิญปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจนับแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา

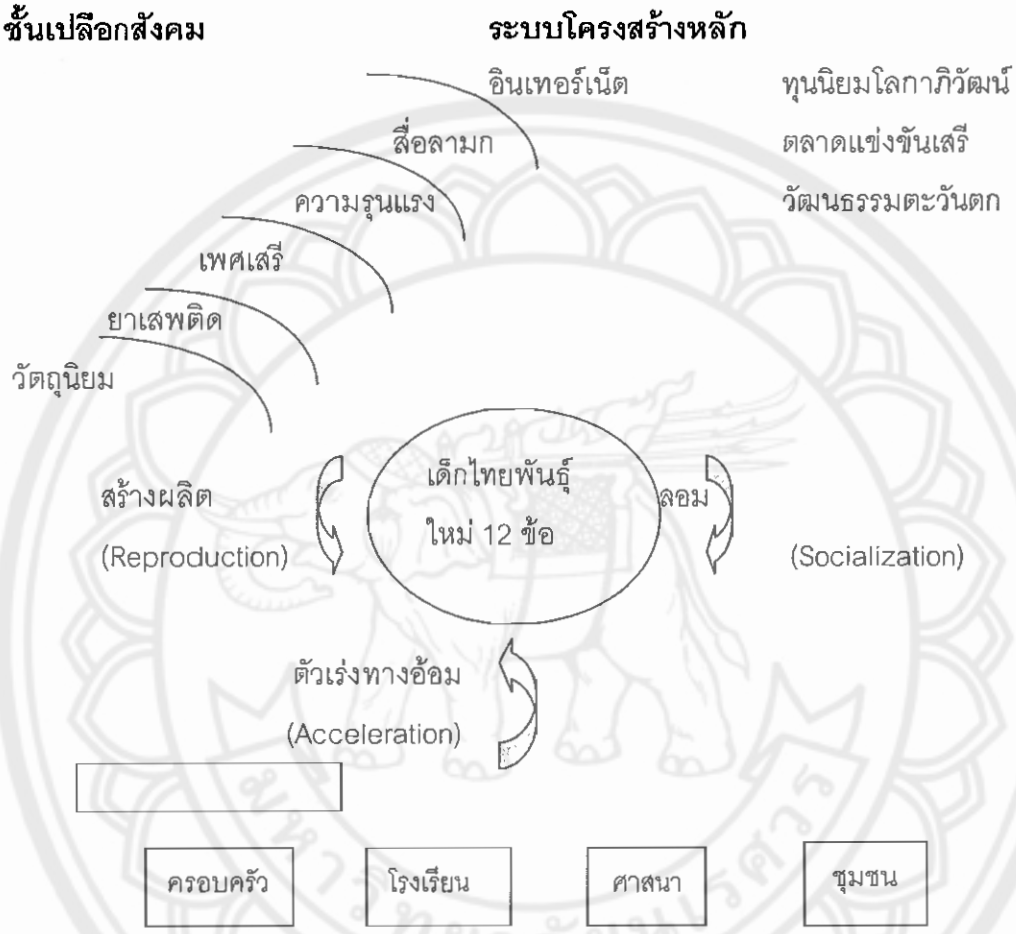

ภาพ 2 แสดงกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กและเยาวชน

ที่มา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ทั้งนี้ลักษณะของเด็กไทยที่ไม่พึงประสงค์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ระบุไว้โดยอ้างอิงผลการศึกษาวิจัยเรื่องเด็กไทยพันธุ์ใหม่ดังนี้ 1) ระดับสติปัญญาของเด็กไทยมีแนวโน้มลดต่ำลง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากครอบครัวในระดับล่างที่สร้างครอบครัวใหม่บนความไม่พร้อมในแทบทุกด้าน ขัดสนยากจน วุฒิภาวะต่ำ ขาดความรู้และทักษะการเลี้ยงลูกของตนเอง เด็กถูกปล่อยปละละเลยอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่อันตรายจนซึมซับและนำไปสู่การเชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว 2) สภาพร่างกายที่อ่อนแอลง ขาดภูมิต้านทานทั้ง

ทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ขณะที่การบำบัดรักษาและการป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถเยียวยาและช่วยเหลือเด็กได้ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ 3) วุฒิภาวะทางอารมณ์ พฤติกรรม และการแสดงออกแฝงไปด้วยความก้าวร้าวรุนแรง 4) เด็กเรียนรู้ทางเพศเร็วกว่าวัยที่ควรจะเป็น ซึ่งการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมักนำไปสู่การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง การขายบริการทางเพศ และปัญหาข้อยุ่งยากตามมาอีกมาก 5) การแสวงหาความรู้ ความสุข และการมีเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต 6) วัตถุนิยมเป็นตัวตั้งในการสร้างคุณค่าเชิงปริมาณ จากการที่ผู้ปกครองปรนเปรอผลตอบแทนในรูปวัตถุสิ่งของมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ ความรัก การดูแลเอาใจใส่ 7) การให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าส่วนรวม 8) เด็กจำนวนไม่น้อยขาดรากเหง้าทางศีลธรรม ศาสนา วัฒนธรรม 9) เกิดสภาวะความเครียด การกดดันจากการแข่งขัน จากครอบครัวที่มีอัตราการหย่าร้างสูงขึ้น สถิติการฆ่าตัวตายที่เพิ่มขึ้น 10) การมองความสำเร็จในเชิงตัวบุคคลมากกว่าความเป็นหลักการและเหตุผล 11) การเล่นพนันบอลจนมีหนี้สินส่งผลเสียต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน และ 12) เด็กทำงานหนักไม่เป็น เนื่องจากได้รับการเลี้ยงดูอย่างสุขสบายและไม่ต้องรับผิดชอบหรือร่วมแบ่งเบาภาระของครอบครัว

จากคุณลักษณะของเด็กไทยดังกล่าวล้วนมีสาเหตุเกิดจากปัจจัยหลากหลายในการร่วมหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะครอบครัวที่ควรต้องเป็นแหล่งบ่มเพาะพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กกลับอ่อนแอลงด้วยความไม่พร้อมของบิดามารดาผู้ปกครอง ก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว ร่วมกับปัจจัยแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาในการปรับตัวและท้ายที่สุดเด็กหรือผู้ที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้น้อยที่สุดมักต้องกลายเป็นเหยื่อจากผลกระทบของปัญหาดังกล่าว

แนวคิดและมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรงภายในครอบครัว

1. การใช้มาตรการทางกฎหมาย

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2545) ทำการศึกษาเรื่องกฎหมายคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครอง พบว่าปัจจุบันมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรหรือระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครองยังถือแนวคิดสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ (Power Relationship) ในขณะที่ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษา เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เปลี่ยนแนวคิดสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบิดามารดากับบุตรมาเป็นความสัมพันธ์เชิงรับผิดชอบ (Responsible Relationship) ซึ่งการเปลี่ยนแนวคิดถือ

เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลดการกระทำทารุณกรรมหรือละเลยทอดทิ้งเด็กของบิดามารดาหรือผู้ปกครองลงได้ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ใช้มาตรการทางแพ่ง (Civil Proceeding) โดยให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจไต่สวนพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว (Injunction or Order) เพื่อยับยั้งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย เพื่อคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการถูกกระทำทารุณกรรมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ทั้งนี้จากรายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว โดยวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา (2546) ซึ่งได้ทำการศึกษากฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก) ออสเตรเลีย และมาเลเซีย สรุปได้ดังนี้

1.1 **ประเทศไทย**

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง หากผู้ถูกกระทำรุนแรงประสงค์จะดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำรุนแรงจะต้องร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ซึ่งผู้เสียหายจะต้องเผชิญเรื่องยุ่งยากกับวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานและทัศนคติที่ไม่เอื้อต่อการคุ้มครองผู้เสียหาย นอกจากนี้การลงโทษทางอาญาไม่สามารถประกันได้ว่าบุคคลจะไม่ก่อเหตุรุนแรงอีก ทั้งยังเป็นผลร้ายด้านอาชีพการงานของผู้ก่อเหตุรุนแรงและมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของครอบครัวและบุตร ผู้เสียหายส่วนใหญ่ประสงค์ที่จะให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงยุติพฤติกรรมรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากกว่า กฎหมายที่ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองคงมีแต่เฉพาะข้อพิพากษาทางแพ่ง ซึ่งหากคดีความรุนแรงในครอบครัวจะใช้คำสั่งคุ้มครองก็ต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากที่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำรุนแรงอันเป็นละเมิด โดยสรุปคือ ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (Protective order) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวก่อนดำเนินกระบวนการทางอาญา คงมีแต่วิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในคดีแพ่งเกี่ยวกับสิทธิทางทรัพย์สินหรือละเมิดในคดีฟ้องหย่า

1.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้มีการพัฒนากฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 รัฐสภาประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายทั้งหมด 5 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (Domestic Violence and Matrimonial Proceeding Act 1976) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (Domestic Proceeding and Magistrate's Court Act 1978) พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็น

สินสมรส ค.ศ. 1983 (Matrimonial Homes Act 1983) และพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996) กฎหมายฉบับนี้บัญญัติมาตรการทางแพ่งในการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวแทนกฎหมายฉบับก่อนๆ กล่าวคือให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวเพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดกับคู่สมรส บุตรผู้เยาว์หรือสมาชิกในครอบครัวก่อนเริ่มดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรง แต่ผู้ถูกกระทำรุนแรงยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1997 รัฐสภาประเทศอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม (Protection From Harassment Act 1997) ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้การคุ้มครองคู่สมรสที่ถูกคุกคามจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและขยายการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุกคาม (Harassment) แม้ไม่เกี่ยวข้องเป็นคู่สมรสกันก็ตาม โดยสรุปคือประเทศอังกฤษมีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเรียกว่า คำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัย (Occupation Order) คำสั่งคุ้มครองเด็ก (Child Protective Order) นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจออกคำสั่งห้ามคุกคาม (Restraining Order) ซึ่งขยายการคุ้มครองบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือครอบครัว เป็นต้น

1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

มลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากฎหมายให้คุ้มครองสิทธิบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น มลรัฐนิวยอร์กได้ออกพระราชบัญญัติศาลครอบครัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 (The Family Law Act 1962) ในหมวด 8 บัญญัติให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ต่อมาในปี ค.ศ. 1994 สภาคองเกรสจึงได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง (Violence Againat Women Act 1994) เป็นกฎหมายต้นแบบให้มลรัฐต่างๆ นำไปเป็นต้นแบบในการออกกฎหมายระดับมลรัฐ แต่เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวให้การคุ้มครองเฉพาะผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอาจจะแคบไปเพราะผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นหากแต่รวมถึงผู้ชายและเด็กด้วย

1.4 ประเทศออสเตรเลีย

ในปี ค.ศ. 1986 ประเทศออสเตรเลียได้ทำการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Commission) โดยเริ่มจากการศึกษาทบทวนและรายงานสถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางแก้ไข ซึ่งผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิรูปกฎหมายเสนอให้นำมาตรการออกสั่งคุ้มครองทางแพ่ง (Civil Protection Order) มาใช้ในการคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว (Survivor) และยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงของผู้ก่อเหตุอันจะมีขึ้นในอนาคตจากข้อเสนอแนะดังกล่าว ในปี ค.ศ. 1986 รัฐสภาประเทศออสเตรเลียได้แก้ไข

เพิ่มเติมกฎหมายอาญาของสหพันธรัฐ ค.ศ. 1914 (Crime Act 1914 Cth) ให้อำนาจตำรวจจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่ต้องมีหมายจับ ในระดับมลรัฐ (ATC) ได้มีการออกกฎหมายอาญาของมลรัฐ (Crime (Domestic Violence) ordinance 1986 ACT) ให้อำนาจศาลแขวงออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของตำรวจฉบับปี 1927 (Police Ordinance 1927 ACT) ให้ตำรวจมลรัฐมีอำนาจจับกุมกรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง ในขณะเดียวกันกฎหมายครอบครัวของสหพันธรัฐ(Family Law Act 1975 Cth) มาตรา 114 บัญญัติให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองในคดีครอบครัวทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1530 แต่ปัจจุบันในประเทศออสเตรเลียมีเสียงเรียกร้องจากผู้ปฏิบัติงานในศาลครอบครัวและศาลคดีเด็กว่าอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวควรจะอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและศาลครอบครัวเพราะความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครอบครัวและเด็กอย่างใกล้ชิดสมควรให้ศาลที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเป็นผู้พิจารณา

1.5 **ประเทศมาเลเซีย**

รัฐสภาประเทศมาเลเซียได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัวเมื่อปี ค.ศ. 1994 (Domestic Violence Act 1994) มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1995 พระราชบัญญัติ DVA ให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (Protective Order) บุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและในกรณีมีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน แต่อย่างไรก็ตามจากการรายงานขององค์กรช่วยเหลือผู้หญิง (Women's Aid Organization (WAO)) เมื่อเดือนสิงหาคม.ค.ศ. 2001 พบว่า ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอันเนื่องมาจากหน่วยงานในระบบราชการรวมทั้งทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นว่าเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวภายในครอบครัวไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวรวมทั้งกฎหมายก็มีปัญหาในทางปฏิบัติ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองยังขาดมาตรการบังคับที่ทรงประสิทธิภาพแม้จะมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองซ้ำก็ไม่มีบทลงโทษหรือเพิ่มโทษที่ชัดเจน

อนึ่ง จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย กับประเทศไทยพบว่า ทุกประเทศถือว่าการกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาและเป็นมูลละเมิดทางแพ่ง แต่ทุกประเทศยกเว้นประเทศไทยต่างเลี่ยงที่จะไม่เน้นการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำรุนแรง หากใช้ทุกมาตรการทางแพ่งโดยออกกฎหมายให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดแก่ผู้เสียหายในอนาคตมากกว่า หากผู้กระทำรุนแรงฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองถือเป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งต่างหากจากมูลฐานความผิดอาญาเดิมหรือไม่ก็กำหนด

เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งจะมีมาตรการบังคับลงโทษทางอาญา ส่วนมูลฐานความผิดอาญาเดิมให้อยู่ที่ความประสงค์ของผู้เสียหายว่าจะดำเนินคดีหรือไม่บางประเทศกำหนดว่าหากจะดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงก่อน เหตุที่ประเทศต่างๆ กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองเพราะการออกคำสั่งคุ้มครองเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นถือเป็นเรื่องสำคัญ ประเทศต่างๆ ดังกล่าวจึงไม่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารออกคำสั่งอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล

สำหรับประเทศไทยมาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันได้เปิดช่องให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันยับยั้งมิให้ผู้กระทำมีโอกาสกระทำซ้ำอีก คือมาตรการรอการลงโทษโดยมีกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ และมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล , อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, 2546, หน้า 129-130) กล่าวคือมีเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดที่ศาลรอการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นพลเมืองดี ตลอดจนป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกอันเป็นวิธีการที่ศาลเลือกใช้ในการจัดการกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล มีการคัดเลือกผู้กระทำผิดที่คาดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ โดยให้โอกาสอยู่ในสังคมอย่างเป็นอิสระในระยะเวลาหนึ่งซึ่งในระหว่างนั้นผู้กระทำความผิดจะถูกควบคุมสอดส่องและอยู่ภายใต้แผนการแก้ไขเฉพาะราย ซึ่งแล้วแต่ปัญหาของผู้กระทำความผิดแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ หากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำความผิดขึ้นใหม่ การคุมประพฤติจะถูกเพิกถอนและผู้กระทำผิดอาจต้องรับโทษจำคุกที่ศาลรอไว้ แต่ถ้าผู้กระทำผิดสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเองได้อาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุมประพฤติก่อนกำหนด หรือเมื่อครบกำหนดเวลาที่กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติย่อมสิ้นสุดลง ผู้กระทำผิดก็หลุดพ้นจากข้อผูกมัดหรือข้อจำกัดต่างๆ อันเป็นผลมาจากการคุมประพฤติ ส่วนมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นเป็นมาตรการที่ใช้กับบุคคล เพื่อป้องกันผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นอันตรายต่อสังคมกระทำผิดซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากโทษซึ่งมีสภาพบังคับ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการที่รัฐนำมาใช้ก่อนที่จะมีการกระทำผิดหรือมีการกระทำความผิดแล้วไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก การฟ้องผู้กระทำผิดเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษเป็นมาตรการที่ใช้ในการปราบปรามอาชญากรรมหลังจากความผิดเกิดขึ้นแล้วจึงขาดความยืดหยุ่นไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ขจัดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การบังคับใช้มาตรการป้องกันมิให้การกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือแก้ไขมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำผิดซ้ำอีก จะแก้ไขข้อบกพร่องในการบังคับใช้กฎหมายได้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 กำหนดลักษณะวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ 4 ลักษณะเฉพาะวิธีกักกัน การห้ามเข้าเขตกำหนด การเรียกประกันทัณฑ์บนและการควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลน่าจะเป็นวิธีการที่นำมาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัวได้ โดยมีรายละเอียดกล่าวคือ 1) การกักกันเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่ตัดโอกาสบุคคลมิให้กระทำผิดอีก เนื่องจากมีการเอาตัวมาควบคุมไว้ในเขตที่ศาลกำหนดและอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากจะป้องกันการกระทำความผิด การกักกันยังเป็นการดัดนิสัยหรือให้กลับตัวเป็นคนดีซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นมีจิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 2) การห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นมาตรการหนึ่งที่ศาลออกคำสั่งห้ามผู้กระทำเข้ามาในเขตกำหนดตามคำพิพากษา เช่น ศาลออกคำสั่งห้ามไว้ในคำพิพากษามิให้สามีที่กระทำผิดเข้าไปยังเคหะสถานที่ภริยาอาศัยอยู่ เพื่อป้องกันการรบกวนหรือก่อความหวาดระแวงแก่ภริยาและบุคคลในครอบครัวได้ 3) การเรียกประกันทัณฑ์บน เป็นมาตรการที่นำมาบังคับใช้บังคับแก่บุคคลที่มีพฤติการณ์แสดงว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยรัฐนำตัวบุคคลนั้นมาควบคุมและสั่งให้ทำทัณฑ์บนมิให้กระทำผิดอีก 4) การควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นมาตรการที่ศาลออกคำสั่งห้ามผู้กระทำผิดที่มีจิตบกพร่องหรือที่ติดสุรา ยาเสพติด จนมึนเมาไม่สามารถควบคุมตัวเองได้อันเป็นสาเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล จึงเป็นการส่งตัวผู้กระทำผิด เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ

2. **การใช้มาตรการทางสังคม**

2.1 **แนวคิดเรื่องการสนับสนุนทางสังคม** (Social Support)

การสนับสนุนทางสังคมเกิดจากลักษณะการมีความสัมพันธ์ในสัมพันธภาพทางสังคม ทั้งนี้การสนับสนุนทางสังคมหมายถึง ข้อมูลหรือข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่าได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่มีคุณค่า และได้รับการยกย่องเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการสื่อสารและความผูกพันซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันการสนับสนุนทางสังคมยังเป็นความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ได้รับการยอมรับ เป็นที่รัก ได้รับการยกย่อง มีคุณค่า และเป็นที่ต้องการจากกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้อาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ 1) ความพึงพอใจจากการได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางสังคม เช่นการยกย่อง ความภูมิใจ และความช่วยเหลือจากสิ่งแวดล้อม 2) การมีหรือขาดสัมพันธภาพของการสนับสนุนทางจิตสังคม เช่นการตายของคู่สมรส การย้ายที่อยู่อาศัยและการสูญเสียหรือเปลี่ยนแปลงบุคคลที่ให้การสนับสนุน นอกจากนี้ยังหมายถึงระดับของการได้รับการตอบสนองความต้องการด้านการถ่ายทอดทางสังคม ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม การแนะแนวทางความคิด แรงเสริมทางสังคม ความมั่นคงทางอารมณ์ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคม รวมถึงความช่วยเหลือต่อการปรับตัวกับ

ความเครียด หรือการที่บุคคลอื่นที่มีความสำคัญมีส่วนร่วมอย่างจริงจังต่อความพยายามในการจัดการกับความเครียด ในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ความหมายและปฏิกิริยาทางอารมณ์ (คอบบ์. 1976; เพนเดอร์, 1987; คาสเซลและกอร์ม 1977; ไวน์แมน, 1990; ธอยท์, 1986. อ้างอิงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540)

แหล่งที่มาของการสนับสนุนทางสังคม มาจากครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว กลุ่มช่วยตนเองหรือกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยในส่วนของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว เป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาสนับสนุนทางสังคมแก่บุคคลในภาวะวิกฤติที่ไม่เป็นที่ต้องการ ครอบครัวที่สามารถเผชิญภาวะวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีลักษณะการมองภาวะวิกฤติเป็นสิ่งแก้ไขได้ของชีวิตครอบครัว แบ่งปันความรู้สึกและคำพูด พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และความขัดแย้ง รวมถึงมีลักษณะของการปรับตัว ในส่วนที่เป็นกลุ่มช่วยตนเองหรือกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นกลุ่มที่มีความผูกพันในลักษณะของกลุ่มปฐมภูมิ ประกอบด้วยบุคคลที่มีปัญหาหรือตราบาปเดียวกัน และมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเผชิญภาวะวิกฤติ เนื่องจากมีเงื่อนไข สถานการณ์และประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้เกิดความใกล้ชิด เป็นที่ยอมรับในประเด็นปัญหาและอารมณ์ มีบรรยากาศที่เอื้ออาทรและช่วยเหลือ ถือเป็นแหล่งเรียนรู้และทักษะในการแก้ปัญหา ภายใต้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ โชติมา กาญจนกุล (2540) ได้สรุปประเภทของการสนับสนุนทางสังคม โดยแบ่งเป็นการสนับสนุนด้านอารมณ์ ได้แก่ความช่วยเหลือที่ทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจ และมีคุณค่าเป็นที่รักและได้รับการดูแล เอาใจใส่ มีความมุ่งมั่น และอดทนในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ การสนับสนุนด้านรูปธรรม ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านบริการ เงิน และสิ่งของ การสนับสนุนด้านข้อมูล ได้แก่การให้ข้อมูลและคำแนะนำต่างๆ ตลอดจนข้อมูลป้อนกลับแก่พฤติกรรมของบุคคล แต่ทั้งนี้การสนับสนุนทางสังคมแต่ละประเภท จะเกิดผลในการปะทะสูงสุด เมื่อสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะเจาะจงที่เกิดจากภาวะวิกฤติที่บุคคลกำลังประสบอยู่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความต้องการที่หลากหลายและเปลี่ยนไปตามวิถีของภาวะวิกฤติ แนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมีแนวคิดพื้นฐานว่า การมีสัมพันธภาพทางสังคมเท่ากับได้รับการสนับสนุนทางสังคม การมีเครือข่ายทางสังคมใหญ่ดีกว่ามีเครือข่ายทางสังคมเล็ก ซึ่งการมีเครือข่ายทางสังคมใหญ่ ทำให้บุคคลรับรู้ว่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอเมื่อต้องการ ดังนั้นในการศึกษาการสนับสนุนทางสังคม มักเป็นการศึกษาในประเด็นโครงสร้างทางเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับขนาด แหล่งสนับสนุน ประเภทการสนับสนุน การเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และความถี่ในกาติดต่อสื่อสาร เป็นการประเมินพฤติกรรมการสนับสนุนหรือช่วยเหลือที่เกิดขึ้นกับกลุ่มที่

มีปัญหาเฉพาะเจาะจง เพื่อระบุว่า ใครช่วยเหลืออะไร อย่างไร และเกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อกิจกรรมการปรับตัวและการตัดสินใจในภาวะวิกฤติของมนุษย์

จากการศึกษาบทความเรื่อง "การพัฒนาทางเลือกในการใช้กระบวนการครอบครัวสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเชิงบูรณาการ" ของ สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ และ อังคณา บุญสิทธิ์ (มปป.) พบว่าสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบความรุนแรงต่อเด็กจึงได้มีการตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ประสบความรุนแรงขึ้น โดยกระทรวงสาธารณสุขรับดำเนินการตามโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 20 หน่วยงาน และมีนโยบายให้จัดตั้งทุกโรงพยาบาล นอกจากนี้กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติความรุนแรง เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 12 สิงหาคม 2547 (ศูนย์พึ่งได้) และได้มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง "แนวทางปฏิบัติช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง" แก่บุคลากรสาธารณสุข ทั้งนี้การดำเนินงานของศูนย์พึ่งได้ เป็นการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ เนื่องจากเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีปัญหาซับซ้อน จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากบุคลากรหลายสาขาวิชาชีพในหลายหน่วยงานในลักษณะของรูปแบบสหวิชาชีพอย่างแท้จริง จึงจะสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งในโรงพยาบาลและนอกโรงพยาบาล โดยรูปแบบของการดำเนินงานมีรายละเอียดดังนี้ 1) จัดให้บริหารในลักษณะ One stop service โดยจัดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง 2) เพื่อให้คำปรึกษาช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยและป้องกันการถูกกระทำซ้ำ 3) การดำเนินงานในลักษณะวิชาชีพ ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ และทีมสหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ครู และเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

จากรายงานการสัมมนาเรื่องมาตรการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจัดโดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (2546) ได้ข้อเสนอเกี่ยวกับหลักพื้นฐานที่จะขจัดปัญหาความรุนแรงหรือมาตรการในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ควรประกอบด้วย

1) ต้องมีกฎหมายที่ดี ปรับปรุงกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมให้เป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ทุกสังคมทุกชุมชนต้องได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการรายงานกรณีทารุณกรรม ซึ่งบรรจุอยู่ในร่างกฎหมาย

คุ้มครองเด็ก ถ้าผู้ใดรู้ว่าเด็กถูกทารุณกรรมและไม่แจ้งถือว่ามีความผิดเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกันดูแลเด็กไม่ให้ถูกทารุณกรรม

2) ต้องมีองค์กรที่มีระบบปกป้องคุ้มครองที่ดี มีองค์กรครอบคลุมทุกพื้นที่เป็นเครือข่ายมีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือดูแลเด็กที่มีปัญหา

3) มีระบบการดำเนินคดีที่ดี ต้องสร้างกฎหมายในลักษณะไม่ใช่มุ่งแต่การลงโทษแต่มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพ และสงเคราะห์เป็นหลัก สร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการดำเนินคดี เมื่อเกิดคดีขึ้นมาครอบครัวที่มีปัญหาต้องได้รับการบำบัด เพราะครอบครัวเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการบำบัดที่ดีก็จะเป็นสิ่งสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาขึ้นอีก

4) มีระบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ให้เกิดขึ้น คือ ต้องคิดวิธีป้องกันปัญหาทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง มีการอบรมเลี้ยงดูลูกที่ดี เพราะถือว่าระบบการป้องกันเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าการช่วยเหลือ

5) ต้องมีการกำหนดนโยบายที่ดี มีนโยบายว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ในระดับพื้นฐาน ในชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท มีความแตกต่างในเรื่องทารุณกรรมไม่เหมือนกัน ต้องกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ทางชนบท กำหนดยุทธศาสตร์ในตัวเมืองในแต่ละเมืองก็มีความแตกต่างกันโดยเฉพาะนโยบาย เรื่องทารุณกรรมหรือความรุนแรงในครอบครัวต้องกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการสาธารณสุขแห่งชาติ เพราะเป็นเรื่องความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ ด้านพฤติกรรมร่างกายของมนุษย์ ต้องให้การศึกษาแก่เด็กว่าการแก้ปัญหาความขัดแย้งต้องไม่ใช้ความรุนแรง ต้องแก้โดยสันติวิธี กำหนดนโยบายด้านแรงงานว่าต้องไม่มีความรุนแรงในโรงงาน ด้านการพัฒนาสังคมต้องกำหนดเป็นนโยบายว่าต้องขจัดความรุนแรงในสตรีและเด็กทุกรูปแบบ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ต้องมีนโยบายทางสังคมเรื่องกำหนดยุทธศาสตร์ในการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เปลี่ยนจากระบบที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะมาคอยดูแลเมื่อเกิดปัญหาแล้วมาเป็นระบบการสร้างความปลอดภัยในชุมชน มีนักสังคมสงเคราะห์ หรืออาสาสมัครผู้ที่มีความรู้ในด้านเด็กร่วมทีมด้วย ซึ่งทีมงานมีหน้าที่เยี่ยมเยียนบ้านในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ในส่วนของกระบวนการในการคุ้มครองเด็กประกอบด้วย 1) จัดให้มีกฎหมายคุ้มครองเด็ก ซึ่งกฎหมายนี้จะบังคับให้ผู้พบเห็นหรือสงสัยว่ามีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมอยู่จะต้องรายงานให้เจ้าหน้าที่ทราบ 2)จัดให้มีกองทุนในกรณีที่เด็กไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร กองทุนนี้รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณก้อนหนึ่งเป็นประเดิมให้กองทุน มีคณะกรรมการที่จะจัดสรรเงินตรงนี้ออกไปสนับสนุนครอบครัวต่างๆ ที่มีปัญหา 3) กระบวนการในการคุ้มครองในเชิงศาลยุติธรรม คือมีการยกร่างกฎหมายเพื่อที่จะให้การคุ้มครองเด็ก รวมทั้งขยายไปถึงกรณีความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามี

หรือคู่สมรสที่ทำร้ายร่างกายกัน และรวมทั้งการคุกคามในสถานที่ต่างๆ ซึ่งในร่างกฎหมายจัดตั้งศาลเยาวชนฉบับใหม่ได้มีการเพิ่มคดีประเภทคดีคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งปัจจุบันมีแต่คดีเด็กประเภททำความผิดกับเด็ก กับคดีครอบครัวเท่านั้น ควรร่างกฎหมายใหม่ขอเพิ่มเกี่ยวกับคดีคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขึ้นมา รวมทั้งเด็กหรือครอบครัวที่ถูกกระทำทารุณกรรม หรือกรณีคุกคามในสถานที่ทำงานก็อาจจะขอให้ศาลมีคำสั่งยับยั้งพฤติกรรมทางด้าน 4) ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังกับนโยบายของรัฐบาล ในการปฏิบัติตามแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็ก สตรี 5) การป้องกันแก้ไขเชิงโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มสนับสนุนครอบครัวต่างๆ สร้างเครือข่ายบริการ อย่างเช่น ที่โรงพยาบาล หรือสถานที่ใดก็ตามพอเด็กถูกทารุณกรรมก็ทำงานได้ทันทีและรวดเร็ว

ทั้งนี้จากการศึกษาของ Straus and Geller (Straus and Geller, n.p. อ้างอิงในกฤตยา แสวงเจริญ, 2545) ได้แนะนำเหตุผลและวิธีคิดใหม่เพื่อที่จะลดความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ 1) การแต่งงานควรมาจากความเสมอภาค 2) ภรรยาที่ถูกทารุณมีโอกาสที่จะหลบหนีมาอยู่ที่พักพิงได้ 3) สาธารณชนควรให้ความสนใจในปัญหานี้ 4) โครงการใหม่ๆ ควรมีขึ้นมาอีกเพื่อป้องกันและดูแลแก้ไขปัญหา 5) ความกลัวไม่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนและต้องถือว่าการกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เป็นฆาตกรรม จะช่วยป้องกันการทำผิดนี้ได้

3. **สรุปผลการศึกษามาตรการในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อเด็ก**

จากการศึกษาถึงมาตรการในการป้องกันหรือให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อเด็ก พบว่ามาตรการการป้องกัน ช่วยเหลือ เกี่ยวกับกรณีความรุนแรงในครอบครัวภายในประเทศไทย มีอยู่ 3 ฝ่ายหลัก ๆ คือ มาตรการด้านกฎหมาย มาตรการด้านการแพทย์ และมาตรการด้านสังคมสงเคราะห์ โดยในส่วนของมาตรการทางกฎหมายนั้นประกอบไปด้วย ระบบยุติธรรมกระแสหลัก และระบบยุติธรรมกระแสทางเลือกหรือแนวทางการสมานฉันท์ ทางด้านมาตรการด้านการแพทย์นั้นดูแลในส่วนของสุขภาพกายและสุขภาพจิต ขณะที่มาตรการด้านสังคมสงเคราะห์มุ่งเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือ การสงเคราะห์ และการให้คำปรึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในส่วนของมาตรการด้านกฎหมาย ขณะนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวโดยตรงอย่างน้อย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 โดยในส่วนของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นั้น มุ่งเน้นไปที่บุคคลในครอบครัวทุกคน กล่าวคือใน มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ "ความรุนแรงในครอบครัว" หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือ

กระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท "บุคคลในครอบครัว" หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หรือในมาตรา 4 กล่าวว่า ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ และในมาตรา 5 ว่าด้วยผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาและทางปกครอง

ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีขอบเขตที่คุ้มครองคือ "เด็ก" ซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสซึ่งครอบคลุมทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและไม่ประสบปัญหา โดยกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กที่ประสบปัญหาพึงได้รับการสงเคราะห์ เด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ และเด็กที่ควรได้รับการส่งเสริมความประพฤติ ซึ่งในส่วนของการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กรวมไปถึง เด็กที่ถูกทารุณกรรม และเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด เพื่อให้ครอบคลุมการคุ้มครองเด็ก อย่างไรก็ตามผู้ฝ่าฝืนตามพระราชบัญญัตินี้มีบทลงโทษ แต่จะไม่รุนแรง เนื่องจากมุ่งเน้นเรื่องการสงเคราะห์และคุ้มครองพร้อมทั้งการเยียวยาและฟื้นฟูเด็กและครอบครัวที่ประสบปัญหา แต่ถ้ากระทำผิดทางอาญาก็ดำเนินคดีได้

ในส่วนของการสังคมสงเคราะห์ขณะนี้มีศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ประสบความรุนแรง โดยกระทรวงสาธารณสุขรับดำเนินการตามโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีนโยบายให้จัดตั้งทุกโรงพยาบาล นอกจากนี้กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติความรุนแรง (ศูนย์พึ่งได้) ทั้งนี้การดำเนินงานของศูนย์พึ่งได้ เป็นการทำงานในรูปแบบสหวิชาชีพ โดยมีลักษณะ

การดำเนินการดังนี้ 1) จัดให้บริหารในลักษณะ One Stop Service โดยจัดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง 2) เพื่อให้คำปรึกษาช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยและป้องกันการถูกกระทำซ้ำ 3) การดำเนินงานในลักษณะวิชาชีพ ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ และทีมสหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ครู และเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ทั้งนี้เห็นได้ชัดเจนว่าในปัจจุบันนี้ทุกภาคส่วนได้ให้ความสนใจกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น พิจารณาจากการทำงานในลักษณะวิชาชีพซึ่งเกี่ยวข้องทั้ง แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ อัยการ ครู และเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น โดยสรุปมาตรการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ประกอบไปด้วยมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางสังคม โดยในส่วนของกฎหมายนั้นเน้นไปที่เมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นแล้ว ขณะที่มาตรการทางสังคมนั้นมุ่งเน้นตั้งแต่ความพยายามในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวไปจนถึงความช่วยเหลือในกรณีที่ได้เกิดความรุนแรงขึ้นแล้ว ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การทำงานในเชิงสหวิชาชีพเนื่องจากเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีปัญหาซับซ้อนจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากบุคลากรหลายสาขาวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เป็นเครือข่ายชุมชนเพื่อเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัวมีอยู่มากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้นได้เริ่มให้ความสนใจศึกษาช่วง 10 ปีมานี้ งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา มุ่งศึกษาถึงปัจจัยและสาเหตุของความรุนแรง ความซุกหรือขนาดของปัญหา ตลอดจนการศึกษาถึงการรับรู้และความคิดเห็นต่อปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ทั้งนี้นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ (2546, หน้า 39-40) ได้สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเด็กเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. การทารุณกรรมเด็กที่เกิดขึ้นบ่อยในสังคมไทย มีลักษณะครอบคลุมการทารุณกรรม 4 ประเภท คือ การทารุณทางร่ายกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านเพศ และการปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ

2. สังคมไทยยังขาดความตระหนักต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็ก นักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน และประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาทารุณกรรมเด็กอย่างถูกต้อง ส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าเป็นปัญหา ถ้าเป็นการทำร้ายร่างกายและทำร้ายเพศ และยังคงมองการทารุณกรรมทางจิตใจ และการปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูไม่ออกว่าเป็นการกระทำทารุณกรรม

อย่างหนึ่ง ทั้งนี้ปัญหาวิจัยหลายเรื่องยังชี้ให้เห็นว่ารากฐานปัญหาความรุนแรงในเด็กยังไม่ได้รับการป้องกันแก้ไขอย่างเต็มที่ เนื่องจากทัศนคติของคนไทยที่ยังไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของเด็กเท่าที่ควรเช่นเดียวกับในต่างประเทศ ในสังคมไทย ยังมีความคิดว่าการทุบตีเด็กเป็นสิ่งที่อาจกระทำได้ในครอบครัว เนื่องจากเด็กเป็นสมบัติของบิดามารดา และการทุบตีดุด่าว่ากล่าวรวมทั้งการลงโทษต่างๆ ถือว่าทำได้และเป็นเรื่องภายในครอบครัว กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองปกป้องเด็กยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ มีงานวิจัยหลายเรื่องได้ให้ข้อเสนอแนะให้มีการปรับแก้กฎหมายที่ครอบคลุมถึงสิทธิเด็ก และให้อำนาจแก่บุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือบุคคลที่ทำทารุณกรรมเด็ก

3. ปัจจัยและสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก เกิดจากปัญหาในครอบครัว เด็กเป็นเหยื่อของการระบายอารมณ์ของความร้าวฉานในครอบครัว อยู่ในครอบครัวที่ยากจน ขาดความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมและอารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว ติดสารเสพติด และมีภูมิหลังของการถูกเลี้ยงดูแบบใช้ความรุนแรงมาก่อน งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นคล้ายกันว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อเด็กนั้น เป็นเพราะความประพฤติของเด็กเองที่เบี่ยงเบน ดื้อรั้น ไม่เชื่อฟัง หนีโรงเรียน และชอบทะเลาะวิวาท ซึ่งผลกระทบของความรุนแรงทำให้เด็กมีการพัฒนาพฤติกรรมที่ก้าวร้าว เร่ร่อนจรจัด ทำผิดกฎหมายและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเองและครอบครัว ประพฤติตัวประชดต่อชีวิตตนเอง

4. สถิติเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็กในสังคมต่ำกว่าความเป็นจริงมาก หลักฐานเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็กตามสถานีตำรวจต่าง ๆ มีน้อย โดยตำรวจมักไกล่เกลี่ยให้ยอมความและไม่ลงหลักฐานในสมุดประจำวัน เนื่องจากทัศนคติของตำรวจที่รับแจ้งเหตุมองว่าเป็นเรื่องในครอบครัว มีงานวิจัยหลายเรื่องระบุว่าการทารุณกรรมเกิดขึ้นได้ทั้งในเด็กชายและหญิง โดยเฉพาะการทารุณทางเพศที่เกิดโดยบุคคลในครอบครัว มักไม่มีการแจ้งความดำเนินคดี เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นเรื่องน่าอับอาย

5. สื่อมวลชนมีบทบาทน้อยต่อการเสนอปัญหาการทารุณกรรมเด็ก ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำร้ายทางร่ายกายและทางเพศมากกว่า ส่วนการทารุณทางจิตใจและการปล่อยปละละเลยยังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร

6. งานวิจัยมีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยที่เป็นการศึกษาตัวบทกฎหมายและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมักมีลักษณะเฉพาะเจาะจง มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับกฎหมายและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นหลักวิชาการ อ่านแล้วเข้าใจยาก งานวิจัยจะเกิดประโยชน์สูงสุดถ้าได้มีการสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะที่ประชาชนทั่วไปรวมทั้ง

ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจได้ง่าย และเป็นประเด็นที่สำคัญที่จะได้นำผลการศึกษาวิจัยไปพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายต่อไป

7. งานวิจัยเกี่ยวกับการบริการและให้การบำบัดต่างๆ ได้แก่ ครอบครัวบำบัด จิตบำบัด และกิจกรรมบำบัดยังมีน้อย ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

8. การช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรมที่ผ่านมายังเป็นลักษณะตั้งรับ งานวิจัยหลายเรื่องได้เสนอแนะให้มีการป้องกันปัญหา ส่งเสริมครอบครัว และเน้นการให้บริการแบบสหวิชาชีพ ทั้งนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า การประสานงานระหว่างองค์การที่ทำงานรับผิดชอบช่วยเหลือเด็กเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะวิชาชีพแพทย์ ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลเด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยมีการบันทึกการรายงานแต่ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิจัยเกี่ยวกับทารุณกรรมเด็กหรือการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ยังขาดองค์ความรู้ทางด้านสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง และการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทย ตลอดจนการหาแนวทางในการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ปัญหาการใช้ความรุนแรงในเด็กเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และไม่สามารถให้การช่วยเหลือโดยนักวิชาชีพเพียงสาขาใดสาขาหนึ่ง แต่ควรมีการประสานงานกันอย่างจริงจัง ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานขององค์กรต่างๆ แต่ยังขาดการวิจัยเพื่อหารูปแบบการประสานงาน เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ลักษณะของปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนดังกล่าว งานวิจัยในด้านนี้น่าจะมีการเข้มงวดในการคำนึงถึงจริยธรรมการศึกษาวิจัย โดยเน้นที่สิทธิและการปกป้องผู้ถูกวิจัยด้วย งานวิจัยที่ศึกษากับกลุ่มที่มีปัญหาและได้รับการบำบัดอาจส่งผลให้การวิจัยที่ลำเอียงได้ เช่น ปัญหาการทารุณกรรมเด็กในทุกด้านมักเกิดกับกลุ่มคนที่ยากจนไร้การศึกษาแม้ผลการวิจัยหลายเรื่องได้สนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าว แต่ในความเป็นจริงเนื่องจากปัญหาดังกล่าวยังถูกปกปิดอยู่มาก ทำให้ไม่ทราบขนาดปัญหาที่แท้จริงในสังคมไทยและไม่ทราบว่าความรุนแรงต่อเด็กในสังคมระดับกลางและระดับสูงมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนการวิจัยในด้านนี้ให้มากขึ้น

วีระพล ใหญ่อรุณ (2542) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงในครอบครัว ตำรวจ ศึกษาเฉพาะกรณี นายตำรวจชั้นประทวนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานีสำรวจนครบาล ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญในการเกิดความรุนแรงในครอบครัวของนายตำรวจชั้นประทวน คือ การเคยมีส่วนร่วม การเคยเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตนเองในวัยเด็ก ครอบครัว

ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านเคยมีเหตุการณ์ตบตี ทะเลาะเบาะแว้งกันกับพี่น้อง เพื่อนสนิท รวมทั้งพฤติกรรมความรุนแรงต่างๆ ที่เคยพบเห็นในอดีตจะส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาภายในครอบครัว

กฤตยา แสวงเจริญ (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การทำนายพฤติกรรมรุนแรงของสามีในครอบครัวไทย พบว่าบุคลิกภาพวิตกกังวลและความขัดแย้งระหว่างคู่ครองสามารถเป็นตัวชี้แนวโน้มของความรุนแรง โดยนำสู่การพิจารณาใช้ปรับลดความวิตกกังวลในสามีและช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคู่ครองก่อนที่จะเกิดพฤติกรรมรุนแรงต่อภรรยา ทั้งนี้ภาวะวิตกกังวลเป็นการสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นผลมาจากปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดระหว่างบุคคลสะสมมาตั้งแต่วัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่ พัฒนาการของความวิตกกังวลแต่ละคนมาจากแหล่งต่างกัน ในทางจิตวิทยาอธิบายสาเหตุของความวิตกกังวลผิดปกติว่าเป็นผลมาจากความคับข้องใจในจิตใต้สำนึกที่ไม่อาจแก้ไขได้ เกิดจากการขัดแย้งระหว่างความกลัวที่จะแยกจากคนรัก แหล่งของความรักหรือสูญเสียของรัก เกิดการแปลผิด เข้าใจผิด และมีภาวะเครียดในชีวิต ความวิตกกังวลเป็นการตอบสนองที่สามารถเกิดความรุนแรง ก้าวร้าวได้อย่างต่อเนื่อง บุคคลผู้มีความวิตกกังวลผิดปกติจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ ตั้งแต่เริ่มตอบสนองเพียงคาดการณ์ทำให้เกิดการปรับตัวเล็กน้อยจนผิดปกติมีความรุนแรงและหวาดกลัวได้ การตรวจพบบุคลิกภาพวิตกกังวลและความขัดแย้งระหว่างคู่ครองจึงเป็นปัจจัยบ่งชี้ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นการมีเครื่องมือทำนายพฤติกรรมจึงน่าจะช่วยให้ผู้ช่วยเหลือด้านครอบครัวใช้เป็นประโยชน์ในการลดภาวะวิตกกังวลของสามีซึ่งมาจากพื้นฐานปัจจัยมากมายที่ยากจะจัดการเพื่อนำสู่การลดความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษาสำหรับผู้ที่มีภาวะวิตกกังวลและมีความขัดแย้งในครอบครัวจึงควรทำตั้งแต่เริ่มต้น พบความผิดปกติของพฤติกรรมก่อนที่จะเกิดภาวะรุนแรง หวาดกลัวซึ่งเป็นภาวะที่ควบคุมตนเองไม่ได้ ดังนั้นความรุนแรงจึงมักเกิดกับผู้ใกล้ชิดก่อนเสมอ

พรฤดี นิธิรัตน์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการถูกทารุณกรรมของเด็กในครอบครัว พบว่าข้อมูลด้านการถูกกระทำทารุณกรรมของเด็ก 413 คน มีเด็กร้อยละ 81.8 ที่ถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครอง และมีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครองถึงร้อยละ 77.5 ที่ระบุว่าถูกกระทำทารุณกรรมเกินกว่า 1 ด้าน ทั้งนี้เด็กถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกายร้อยละ 42.9 ที่ผลของการถูกกระทำส่วนใหญ่ทำให้เป็นรอยฟกช้ำ หรือถึงขั้นเป็นแผลมีเลือดออก และเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมด้านจิตใจถึงร้อยละ 86.4 ที่ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ

นอกจากนี้ยังพบว่าการถูกกระทำทารุณกรรมด้านร่างกาย มีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมด้านร่างกายมากถึงร้อยละ 66.1 พฤติกรรมการกระทำทารุณกรรมที่พบมากที่สุดคือ การทุบตีด้วย

มือ รองลงมาคือการเฆี่ยนตี และการขว้างปาสิ่งของเข้าใส่ตามลำดับ แม้ว่าจะมีเด็กเพียงร้อยละ 2.2 ที่ถูกทำร้ายด้วยอาวุธ แต่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่งเพราะอาวุธที่ทำร้ายได้แก่ มีด หัวเข็มขัด สายยาง และด้ามพลั่ว และยังมีเด็กร้อยละ 8.4 ที่ถูกกระทำทารุณกรรมสัปดาห์ละครั้งหรือทุกวัน/เกือบทุกวัน ซึ่งผลการถูกทารุณกรรมส่วนใหญ่พบว่าไม่รุนแรง คือบาดเจ็บเล็กน้อย ไม่มีบาดแผล ร้อยละ 57.1 แต่มีเด็กร้อยละ 42.9 ที่ถูกกระทำทารุณกรรมแล้วผลส่วนใหญ่คือ เป็นรอยฟกช้ำ มองเห็นได้ชัดเจนไปจนกระทั่งเป็นแผลมีเลือดออก เด็กร้อยละ 39.9 ทราบสาเหตุที่ถูกกระทำทารุณกรรมทุกครั้ง ร้อยละ 34.8 ทราบสาเหตุเป็นครั้งคราว และพบว่ามีเด็กถึงร้อยละ 25.3 ที่ไม่ทราบสาเหตุของการถูกกระทำทารุณกรรม ในบรรดาเด็กที่ทราบสาเหตุของการถูกกระทำทารุณกรรม ร้อยละ 70.2 ที่บอกว่าสาเหตุนั้นมาจากตัวเด็กเอง ได้แก่ ดื้อ ซน ไม่ทำตามคำสั่ง เป็นต้น มีเด็กร้อยละ 4.4 ที่บอกว่าสาเหตุการถูกทารุณกรรมมาจากผู้ปกครอง ได้แก่ หงุดหงิด เมาสุรา และรักลูกลำเอียง เป็นต้น ทั้งนี้มีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 9.9 เท่านั้นที่กระทำทารุณกรรมด้วยสภาพปกติ ไม่โกรธ ไม่โมโห ไม่เมาสุรา และไม่ได้ไปทะเลาะกับคนอื่นมา มีผู้ปกครองร้อยละ 10.6 ที่กระทำทารุณกรรมต่อเด็กขณะที่เมาสุรา ร้อยละ 22.7 ทะเลาะกับคนอื่นมาแล้วพาลมากระทำทารุณกรรมต่อเด็ก และมีผู้ปกครองถึงร้อยละ 85.0 ที่กระทำทารุณกรรมต่อเด็กด้วยอารมณ์ โกรธ โมโห หงุดหงิด สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่กระทำทารุณกรรมต่อเด็กโดยใช้อารมณ์

เด็กถูกกระทำทารุณกรรมทางด้านจิตใจ รองจากทางด้านร่างกายคือ ร้อยละ 64.2 พฤติกรรมการทารุณกรรมที่พบมากที่สุดคือ การดุด่า ด่าว่าด้วยคำหยาบ รองลงมาคือการเปรียบเทียบเป็นสัตว์ การขู่ตะคอก การตวาด การดูถูกเหยียดหยามและการประณาม ตามลำดับ คำพูดที่ผู้ปกครองที่กระทำทารุณกรรมใช้เกือบทุกครอบครัวคือ "มึง" "กู" "ไอ้สัตว์" "ไอ้เหี้ย" ส่วนคำพูดที่พบไม่บ่อยนักแต่สร้างความสะเทือนใจต่อเด็กมาก เช่น "เลวเหมือนแม่มึงไม่มีผิด" "รู้อย่างนี้กูฆ่าให้ตามไปนานแล้ว" "กูไม่เลี้ยงมึงแล้วจะไปไหนก็ไป" เป็นต้น

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2537) ได้ทำการศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์ โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน จำนวน 3 ฉบับคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ และมติชน ใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล 1 ปี พบข่าวที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว 67 ข่าว ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าสถิติความรุนแรงในครอบครัวที่ลงเป็นข่าวนั้นต่ำกว่าสถิติที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ จึงถือเป็นสถิติที่ต่ำกว่าความเป็นจริงมาก ซึ่งผลในการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

1. ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่พบในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและคู่สมรสที่มีอายุต่ำกว่า 19-30 ปี

2. เหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่คือ เด็กและสตรี

3. ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นข่าวส่วนใหญ่ จะมีการใช้อาวุธจากสิ่งของที่หาได้ใกล้มือ แต่มีจำนวนไม่น้อยที่ใช้มีดหรือปืน อันเป็นผลให้เหยื่อส่วนใหญ่เสียชีวิต

4. ปัจจัยสถานการณ์เฉพาะหน้าที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวที่ควรตระหนักและให้ความสำคัญ คือ อารมณ์โกรธ ชู้สาว การดื่มสุรา และมีจำนวนถึงร้อยละ 10.6 ที่ผู้กระทำรุนแรงเคยมีประวัติทางจิตมาก่อน

โชติมา กาญจนกุล (2540) ทำการศึกษาเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว : การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา ผลการศึกษาพบว่า ช่วงระยะของการอยู่กันฉันท์สามีภรรยาต่อการเกิดเหตุการณ์กระทำรุนแรงจะมีช่วงเวลายาวนานแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ 3-6 เดือน ไปจนถึง 20 ปี หลังแต่งงาน จึงไม่อาจสรุปได้ว่าการกระทำรุนแรงมักเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด แต่ส่วนใหญ่จุดเริ่มต้นของการเกิดความรุนแรงจะเริ่มขึ้นจากการเผชิญปัญหาของครอบครัว ยิ่งถ้าครอบครัวนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว มีทรัพยากรในครอบครัวน้อย และมีปฏิสัมพันธ์สังคมภายนอกน้อยก็จะยิ่งทำให้ทางออกในการแก้ไขปัญหาปัญหาอยู่ในวงจำกัด ครอบครัวก็จะสะสมบรรยากาศของความเครียดไว้มากจนกระทั่งสามีภรรยาจะแสดงออกด้วยการมีปากเสียงกัน ปฏิกิริยาในทางลบที่ต่างฝ่ายต่างมีต่อกันจะได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เมื่อสามีควบคุมสติอารมณ์ไม่อยู่ เกิดทุบตีภรรยาขึ้นในกรณีนี้อาจมีแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ยังสรุปปรากฏการณ์การกระทำรุนแรงต่อภรรยาได้ในวงกว้าง กล่าวคือ

1. การให้ความหมายของคำว่า “การกระทำรุนแรงต่อภรรยา” มักขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือบริบทของการเกิดเหตุการณ์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุ สถานการณ์ที่นำไปสู่การทุบตี สถานที่ที่เกิดและการมีส่วนกระตุ้นของภรรยา ซึ่งจากความหลากหลายในการให้ความหมายเช่นนี้จึงต้องให้ความสำคัญกับบทบาทและเงื่อนไขของการวัดความรุนแรงของการทำร้ายร่างกายภรรยา

2. การเกิดการทำร้ายร่างกายภรรยา ไม่สามารถคาดเดาหรือทำนายได้จากช่วงระยะเวลาที่อยู่กินด้วยกันก่อนเกิดเหตุการณ์ กล่าวคือการทำร้ายร่างกายอาจเกิดขึ้นได้ทุกระยะ ทุกช่วงของชีวิตคู่ ทั้งนี้แบบแผนความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างสามี ภรรยาอาจพอทำนายการเกิดการทำร้ายร่างกายภรรยาได้ กล่าวคือ 2.1) การมีปากเสียงระหว่างสามีภรรยา การสะสมความเครียดในครอบครัวมาเป็นระยะเวลานาน โดยไม่มีการแก้ไขสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดปากเสียงกันขึ้น 2.2) การขัดขวางให้กระทำในสิ่งที่เป็นความต้องการของคู่สัมพันธ์ แต่มิใช่ความต้องการของตน และการขาดเครือข่ายทางสังคม เช่น ญาติ เพื่อน และองค์กรทางสังคมทำให้ความตึงเครียดที่มีอยู่ไม่มีทางออกอื่นใดในการลดระดับลง ดังนั้นการป้องกันการทำร้ายร่างกายภรรยาอาจทำได้โดยการ

ป้องกันมิให้ครอบครัวอยู่ในสภาวะเครียดสะสมจากปัญหาต่างๆ และการใช้การศึกษากับสมาชิกในครอบครัวทุกคน ในแบบแผนของการเกิดความรุนแรงว่าจะป้องกันได้โดยการลดความกดดันต่างๆ ที่จะเสริมให้ความเครียดลุกลามเป็นการทำร้ายร่างกาย เช่น หลีกเลี่ยงการกระทำที่คู่สัมพันธ์ไม่ยินยอมหรือสมัครใจทำ หรือเมื่อเกิดการมีปากเสียงกันขึ้น คู่สัมพันธ์ต้องหลีกเลี่ยงหรือชะลอหรือหยุดพฤติกรรมที่เป็นการท้าทายให้เกิดการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย

3. การเกิดการกระทำรุนแรงซ้ำ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญได้แก่ 3.1) การยอมรับของภรรยาขณะเกิดการทำร้ายร่างกายในครั้งแรก ซึ่งเกิดจากการตีความในทางบวกต่อการทุบตีครั้งแรกของสามีว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการลืมตัว จากโทสะ จากแอลกอฮอล์ 3.2) การเปิดเผยการกระทำรุนแรงครั้งแรก สามีส่วนใหญ่จะรู้สึกไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนเองทำขึ้นถูกต้องหรือไม่ ความสับสนและความขัดแย้งในบทบาทของสามี เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมถ้ามีแรงกดดันทางสังคมในแง่ลบสามีก็จะไม่กระทำรุนแรงอีก แต่ถ้าช่วงเวลานี้ผ่านไปโดยมีการให้อภัยและการปกปิดการกระทำรุนแรงของภรรยาเป็นแรงเสริมสำคัญ สามีก็จะเกิดความรู้สึกแน่ใจว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ได้กระทำรุนแรงต่อภรรยา และมีแนวโน้มที่จะกระทำรุนแรงซ้ำในครั้งต่อมาอีก 3.3) วิธีการที่ภรรยาเลือกใช้ในการพยายามถอนตัวจากเหตุการณ์เป็นวิธีการที่ไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ เช่นการหลีกเลี่ยงการทุบตี จะพบว่าถึงแม้ภรรยาจะหลีกเลี่ยงการทุบตีอย่างไร ผลก็คือภรรยาต้องถูกทำร้ายทุบตีอยู่ดี เพียงแต่ผลที่เกิดจากการทุบตีอาจแตกต่างกันออกไป 3.4) วงจรของการทารุณกรรมที่เกิดขึ้น จะทำให้ภรรยายอมรับการกระทำรุนแรงซ้ำจากสามี โดยไม่คิดถอนตัวจากเหตุการณ์ จนกว่าความถี่และระดับความรุนแรงจะเพิ่มขึ้นอันทำให้ภรรยาเปลี่ยนแปลงจากการให้ความหมายของการทุบตี

4. ทั้งนี้ไม่พบว่ามีวิธีการใดที่จะทำให้สามีที่กระทำรุนแรงซ้ำ ยุติการกระทำรุนแรงซ้ำต่อภรรยาได้โดยการเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นการหยุดการกระทำทุบตีเลย เท่าที่พบคือการยุติการกระทำรุนแรง เป็นกระบวนการที่ภรรยาได้ใช้ความพยายามส่วนตนหาทางออกจากเหตุการณ์นั้นด้วยตัวเองอย่างโดดเดี่ยว กระบวนการยุติความรุนแรงจากการทำร้ายร่างกายซ้ำจากสามีที่พบมากก็คือการหนีจากครอบครัวเดิม การพึ่งพากฎหมาย และการยุติการกระทำรุนแรงซ้ำที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อนเลย คือการฆ่าสามี

5. ถึงแม้การเกิดการทำร้ายร่างกายภรรยา จะมีแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่แอลกอฮอล์ก็มิใช่สาเหตุหลักของการทุบตี

6. การทำร้ายร่างกายภรรยา เป็นการกระทำรุนแรงที่ผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงเต็มไปด้วยความจงรักภักดีต่อผู้กระทำการ เนื่องจากภรรยาจะกระทำทุกวิถีทางที่จะปกปิดเหตุการณ์

การกระทำรุนแรงซ้ำนี้ไว้ เนื่องจากมีความรู้สึกว่าสามีและภรรยาเป็นบุคคลเดียวกันทางประเพณี การเปิดเผยจะทำให้สามีอับอาย ขายหน้า เสียศักดิ์ศรี และได้รับการดูถูกจากสังคม

7. ภรรยาผู้ตกเป็นเหยื่อของการทุบตี ไม่มีความเชื่อถือในการขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากบางคนมีประสบการณ์ตรงในการแจ้งความมาแล้ว แต่ไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควรเป็น

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว : เพื่อตอบสนองการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและครอบครัว พบว่าการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ การกระทำทารุณต่ออารมณ์และจิตใจ และการละเลยทอดทิ้ง ล้วนแต่มีผลกระทบต่อชีวิตร่างกายของเด็ก ต่อพัฒนาการด้านร่างกายและอารมณ์จิตใจของเด็กตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก ผลจากสภาพสังคมเศรษฐกิจและโครงสร้างสถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ยังผลให้ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กมีความซับซ้อนและแพร่ระบาดมากยิ่งขึ้น การคุ้มครองช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมนั้นจำต้องกระทำทั้งมาตรการทางสังคมโดยการรณรงค์ให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมร่วมมือกันปกป้องคุ้มครอง รวมถึงการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมควบคู่กับการให้คำปรึกษาแนะนำและการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำทารุณกรรมต่อเด็ก โดยมีรายละเอียดคือ 1) **การป้องกันการกระทำทารุณกรรมเด็ก** เห็นได้ว่าวัฒนธรรม จารีตประเพณีและทัศนคติของผู้ใหญ่ในสังคมถือเป็นส่วนสำคัญในการกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ดังนั้นความรู้ความเข้าใจของบิดามารดาผู้ปกครอง ผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กในบทบาทของตนและวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องเหมาะสมและความเข้าใจถึงผลร้ายที่เกิดจากการกระทำทารุณกรรมเด็ก ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและตัวเด็ก หากมีความเข้าใจอย่างเหมาะสมสามารถป้องกันการกระทำทารุณกรรมเด็กได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกามีโครงการ "Head Start : A Child Development Program" ของหน่วยงาน U.S. Department of Health and Human Services ได้ริเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 เป็นโครงการร่วมมือกับโรงเรียน ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมในชุมชนปัจจุบันและได้ขยายไปในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 1,400 ชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชนมีอาสาสมัครกว่าล้านคน เฉพาะในปี 1996 ได้ให้การช่วยเหลือเด็กก่อนวัยเรียนให้พ้นจากการถูกทารุณกรรมเกือบ 750,000 ราย นอกจากนี้ยังมีโครงการป้องกันที่ประสบผลสำเร็จอย่างดีคือ โครงการ Healthy Start ริเริ่มครั้งแรกในมลรัฐฮาวาย ต่อมาขยายเป็น 110 ชุมชน ใน 22 มลรัฐทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา โครงการดังกล่าวจะจัดส่งเจ้าหน้าที่เยี่ยมครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูงอาจจะกระทำทารุณกรรมเด็กโดยให้ความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมให้บิดามารดามีทักษะในการ

เลี้ยงดูบุตร นับว่าเป็นกลไกสำคัญในการรณรงค์ลดจำนวนการกระทำทารุณกรรมและการฆ่าเด็กได้อย่างมาก เพราะจากรายงานในแต่ละปีประมาณร้อยละ 50 ของเด็กที่ตายเนื่องมาจากถูกกระทำทารุณกรรมโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครอง จนคณะที่ปรึกษาด้านป้องกันการกระทำทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็กแห่งสหรัฐอเมริกา ได้แนะนำว่า โครงการ Healthy Start เป็นโครงการป้องกันการกระทำทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็กที่ดีมากสมควรขยายโครงการดังกล่าวให้ครอบคลุมทั่วประเทศ 2) **จัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมและฝึกอบรมบุคลากรที่ทำงานด้านเด็ก** ในหลายประเทศมีการจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมกระจายไปในชุมชนต่างๆ รวมทั้งการฝึกอบรมบุคลากรที่ทำงานด้านเด็ก เช่น ครู นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล และอาสาสมัครให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการสังเกตอาการของเด็ก ภายหลังถูกกระทำทารุณกรรม หรืออาการของเด็กที่ถูกทำร้ายทุบตี ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือเด็ก (Children's Advocacy Center) กว่า 350 ศูนย์ทั่วประเทศ ในแต่ละศูนย์จะมีทีมเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม การทำงานจะเน้นบรรยากาศความเป็นมิตรกับเด็ก (Child-Friendly Atmosphere) ในแต่ละศูนย์มีห้องกระจกด้านเดียวเพื่อการสัมภาษณ์เด็กโดยทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ เจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็ก นักบำบัด โดยทำการสัมภาษณ์ไปในคราวเดียวกัน 3) **การจัดตั้งทีม สหวิชาชีพ** การพัฒนาบุคลากรที่ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม โดยเน้นการทำงานเป็นทีม เรียกว่าทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วยตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา นักกฎหมาย นักบำบัดและผู้ทำงานด้านเด็ก เป็นต้น การทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพทำให้ลดการสัมภาษณ์เด็กซ้ำหลายครั้งและลดจำนวนผู้เข้าทำการสัมภาษณ์เด็กให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งถือเป็นประโยชน์แก่เด็กในการที่ไม่ต้องพูดถึงสิ่งที่กระทบกระเทือนใจหลายครั้ง

ในขณะเดียวกันนอกจากมาตรการทางสังคมดังกล่าวแล้วยังต้องใช้มาตรการทางกฎหมายในการบังคับให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กต้องรายงานอุบัติการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กตลอดจนการแทรกแซงครอบครัวเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิครอบครัวและอำนาจปกครองของบิดามารดาที่มีต่อบุตรและสิทธิสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ การใช้อำนาจแทรกแซงของฝ่ายบริหารจำต้องได้รับการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรมและต้องสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทย อีกทั้งสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกติการะหว่างประเทศเพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงของสถาบันครอบครัว อันได้ชื่อว่าเป็นแก่นหลักของสังคมไม่ให้ล่มสลาย เนื่องมาจากการถูกอำนาจฝ่ายบริหารแทรกแซงจนเกิน

ขอบเขตและขาดความเป็นอิสระในการอบรมเลี้ยงดูบุตร อันจะเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของสถาบันครอบครัว

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัว และเน้นว่ามีอยู่ 2 ด้านหลัก คือ กระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรง และกระบวนการใช้ศักยภาพประชาคม ชุมชนและสังคม ในการแก้ไขปัญหาและป้องกันความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว อย่างไรก็ดีความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัวอาจเกิดขึ้นได้จากการทำร้ายกันในคู่สมรส ส่งผลให้บุตรได้รับผลกระทบทางกาย และจิตใจ ทางกาย คือกรณีที่เด็กถูกทำร้ายร่างกายโดยตรง ส่วนทางจิต คือเมื่อเห็นบิดามารดามีปัญหาทะเลาะตบตีกัน เด็กจะจำภาพจนอาจเห็นเป็นเรื่องปกติ และเข้าสู่วงจรของความรุนแรงต่อไป

ต่อพงษ์ พงษ์เสรี (2540) ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว พบว่าครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความสมบูรณ์ทั้งกายและใจ แต่จากวิถีการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ผนวกกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีความเครียด ได้ส่งผลต่อความมั่นคงในสถาบันครอบครัว ทำให้ครอบครัวไม่สามารถที่จะรักษาบทบาทหน้าที่ดั้งเดิมเอาไว้ได้ และเมื่อมีปัญหาในครอบครัวเกิดขึ้น บุคคลที่รับกรรมมากที่สุดคือ เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิโดยบิดามารดา หรือบุคคลที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งรายงานการวิจัยสรุปได้ว่า ภาวะวิกฤติที่เปลี่ยนแปลงไปและวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อการละเมิดสิทธิเด็กโดยบิดามารดา หรือบุคคลที่อยู่ในครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาวิจัยมาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศ พบว่ามาตรการในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญในด้านการฟื้นฟูสภาพครอบครัว โดยพยายามที่จะใช้กระบวนการทางอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่ร้ายแรง โดยมีมาตรการคุ้มครองในลักษณะต่างๆ เช่น การขับไล่ผู้ร้าย การจำกัดสิทธิการติดต่อกับเด็ก ตลอดจนการส่งให้ผู้ทำร้ายเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสภาพผู้กระทำผิดเพื่อให้สามารถกลับมาอยู่ร่วมกับเด็กได้อย่างมีความสุข แต่มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางแพ่งหรือทางอาญา เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นในเรื่องของการลงโทษผู้ทำร้ายเด็กเท่านั้น แต่มิได้มีกฎหมายใดๆ ที่จะเข้าไปช่วยในการแก้ปัญหาครอบครัวอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองเด็กที่จะเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาครอบครัว ในลักษณะที่เข้าไปช่วยเหลือ ให้ความเยียวยา แก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาในลักษณะที่เป็น Community Treatment โดยมีองค์กรของรัฐเป็น Focal Point ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ อำนวย

ความสะดวกในการประสานงานเพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กเข้าสู่ระบบสากลและมีประสิทธิภาพ

พิมพวัลย์ บุญมงคล และคณะ (2546) ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ได้ทำการศึกษาองค์กร 4 กลุ่ม คือ 1) องค์กรชาวบ้านในชุมชน 2) องค์กรพัฒนาเอกชน 3) องค์กรภาคธุรกิจเอกชน 4) องค์กรทางสื่อมวลชน ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มมีลักษณะการดำเนินการเกี่ยวกับความรุนแรงในแง่การป้องกันปัญหาและอาจให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงด้วยหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการทำงานขององค์กรชาวบ้านในชุมชนที่พบในการศึกษาเป็นการทำงานเชิงป้องกัน มีการทำงานทำสำคัญคือ 3 รูปแบบ คือ 1) การรณรงค์สร้างความรู้แก่ชุมชนซึ่งมีทั้งการอบรมที่เป็นทางการและการให้ความรู้ที่กลมกลืนไปกับวิถีชีวิตชุมชน 2) การเฝ้าระวังในรูปแบบต่างๆ เช่น การสอดส่อง เตือนภัยที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม 3) การรวมกลุ่มกันซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ แบบแรกคือ การรวมกลุ่มผู้หญิงเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้หญิงโดยเฉพาะด้านทักษะ ด้านอาชีพ การเพิ่มรายได้ และการรวมกลุ่มกันของอาสาสมัครและชาวบ้านเพื่อหามาตรการป้องกันความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

การทำงานด้านการช่วยเหลือมี 4 ประเด็นที่สำคัญคือ 1) การแทรกแซงเมื่อเริ่มเกิดภาวะวิกฤติและการระงับเหตุ 2) การให้คำปรึกษาแก่ผู้ประสบปัญหา 3) การให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน และ 4) การไม่กระทำซ้ำต่อผู้ถูกกระทำรุนแรง ทั้งนี้ร่วมในการรณรงค์ระดับนโยบายหรือต่อต้านการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในประเด็นต่างๆ ร่วมกับส่วนกลาง

สำหรับการทำงานด้านความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กขององค์กรพัฒนาเอกชนมีการทำงานครบทุกมิติของปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทั้งด้านการรณรงค์คือการก่อกระแสให้สังคมเกิดความตื่นตัวต่อปัญหา การให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กระบวนการทำงานด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนให้เกิดเป็นประชาคมและเครือข่ายในการทำงานด้านความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในชุมชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ซึ่งมีทั้งการให้คำปรึกษาด้านคดีความ บ้านพักฉุกเฉิน อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดอยู่บ้างในเรื่องของทรัพยากร ทำให้การช่วยเหลือไม่สามารถกระจายไปได้ในวงกว้าง

นอกจากองค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังมีกลุ่มธุรกิจและสื่อมวลชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ซึ่งกลุ่มองค์กรธุรกิจมีศักยภาพในการรณรงค์ให้สังคมเกิดความตระหนักในปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กโดยการนำกลยุทธ์ทางการตลาด การวิจัย และแนวการรณรงค์ของต่างประเทศมาปรับใช้ในสังคมไทย ส่วนสื่อมวลชนมีบทบาทหลักคือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ปัญหา ซึ่งทำให้

สังคมรับรู้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก นอกจากนี้สื่อมวลชนยังได้เพิ่มบทบาทต่อการจัดการปัญหาความรุนแรงมากขึ้น โดยการทำประสานให้ความช่วยเหลือทั้งต่อองค์กรประชาคมต่างๆ ในสังคม และต่อปัจเจกบุคคลที่มาให้ช่วยเหลือ

สุวิมล แซ่อึ้ง (2547) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงในครอบครัวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา พบว่าสภาพความรุนแรงในครอบครัวที่พบ คือการทำร้ายร่างกาย จิตใจ และการใช้คำพูดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการกระทำผิดต่อเด็กและเยาวชน และที่สำคัญคือมักเกิดการกระทำความผิดซ้ำ

การศึกษาของ Havemann and Lehtinen, 1990. อ้างอิงใน กฤตยา แสวงเจริญ (2545) พบว่าการรุนแรงเกิดจากการดื่มสุรา ความหึงหวง และอารมณ์นำไปสู่การฆาตกรรม ผู้ที่กระทำรุนแรงมีลักษณะหนีสังคม เก็บตัว ไม่มีสัมพันธภาพกับภายนอก และถูกกระตุ้นโดยภรรยาที่พึ่งพิงสูง กังวลเกี่ยวกับชีวิตคู่ ยึดติดสามีทั้งด้านเศรษฐกิจและอารมณ์ เขาถูกสอนมาให้แสดงความโกรธโดยมีความเชื่อผิดๆ ในพลังอำนาจของตนเอง ซึ่งในจุดนี้เองสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่อง ของการทำร้ายร่างกายมักประกอบด้วยพฤติกรรมอย่างอื่น และไม่เพียงผู้ทำร้ายจะเป็นภรรยาเท่านั้น การกระทำรุนแรงนี้จะขยายวงกว้างไปยังสมาชิกอื่นด้วย เช่น มากกว่าครึ่งหนึ่งของการทำร้ายภรรยามักเป็นการทำร้ายลูกๆ ร่วมด้วย (Gayford, 1975) โดยข้อมูลนี้ได้รับการสนับสนุนจากฮิลเบอร์แมนและมันสันว่า หนึ่งในสามของผู้ทำร้ายภรรยามักจะทำร้ายลูกๆ (Hiberman and Munson, 1978) อ้างอิงในโชติมา กาญจนกุล (2540)

วราภรณ์ บัวเผื่อน (2549) ทำการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประกอบไปด้วย 1) ภูมิหลังของบุคคลอันได้แก่ เพศ การศึกษา สถานภาพในครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การมีญาติหรือบรรพบุรุษในชุมชน การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือการกระทำผิด ประสบการณ์การผ่านการอบรมหรือเคยมีความรู้ในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และประสบการณ์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ความพร้อมของชุมชน ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ ความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด ความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย ความผูกพันกับชุมชน ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และความคาดหวังในผลประโยชน์ที่ได้รับ 3) ปัจจัยด้านประเภทการกระทำผิด และสถานภาพผู้กระทำผิด 4) ปัจจัยช่วงเวลาในการดำเนินงานไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่

เกลี่ยข้อพิพาท มีดังนี้ 1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด 2) รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว 3) รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง และ 4) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน กล่าวคือ ในการดำเนินงานจะมีการไกล่เกลี่ยโดยศูนย์ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดำเนินการให้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย ให้ได้พูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกระหว่างกัน โดยมุ่งให้เกิดความสมานฉันท์ ปรองดอง ยอมรับผิด และให้อภัยกัน โดยในขั้นแรกจะให้แต่ละฝ่ายพูดระบายความรู้สึกของตนเอง โดยไม่ให้อีกฝ่ายพูดแทรก ให้รับฟังเฉยๆ เมื่อแต่ละฝ่ายพูดจนครบหมดแล้ว หลังจากนั้นจึงให้ทั้ง 2 ฝ่ายพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนและโต้ตอบกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟัง ยับยั้งและส่งเสริมให้พูดคุยตกลงกันด้วยสันติวิธี ทั้งนี้รูปแบบการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพการกระทำผิดนั้นๆ

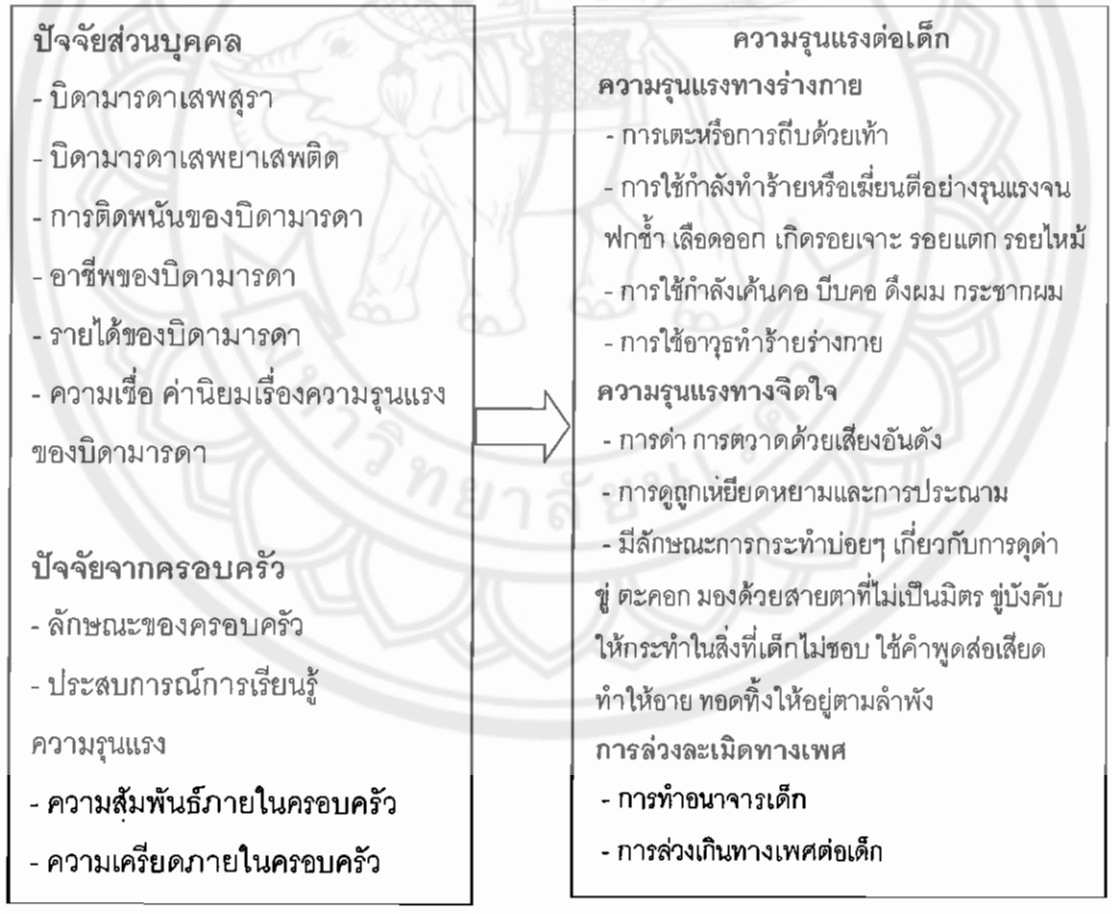

ภาพ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

การกระทำความรุนแรงต่อเด็กภายในครอบครัว สัมพันธ์กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล จากการทบทวนวรรณกรรมได้แก่

1.1 บิดามารดาเสพสุรา

1.2 บิดามารดาเสพยาเสพติด

1.3 การติดพนันของบิดามารดา

1.4 อาชีพของบิดามารดา

1.5 รายได้ของบิดามารดา

1.6 ความเชื่อ ค่านิยมเรื่องความรุนแรงของบิดามารดา

2. ปัจจัยจากครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรมได้แก่

2.1 ลักษณะของครอบครัว

2.2 ประสบการณ์การเรียนรู้ความรุนแรง

2.3 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

2.4 ความเครียดภายในครอบครัว